

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 16. maja 1860.

Veliki zbor krajske kmetijske družbe.

Preteklo sredo, 9. dan t. m., je bil, kakor je našim bravcom znano, občni zbor naše kmetijske družbe, ki ima po družbinih postavah enkrat vsako leto biti in sicer mesca majnika. Snidlo se je precej veliko gospod družbenikov iz Ljubljane in mnogih drugih krajev, pa še vse več jih je v občnih zborih želeli, ako bi se vsaki družbenik zavedil svoje dolžnosti, na vso moč podpirati družtvine prizadeve, katerih cilj in konec je pomoč kmetijstvu in njega blagor. Po družbinih postavah, od Njih Veličanstva presvitlega cesarja poterjenih, je obsežek delavnosti njene zelo obširen in imeniten; nje namen ni samo, kakor nam Prešern poje, učiti:

„— gosence kaj na repo varje,
Kak prideluje se krompir nar bolji,
Kako odpravljajo se ovcam garje
Loviti miš' učiti gospodarje“.

Ona smé pošteno in odkritoserčno tudi povedati, kje kmetijo čevelj žuli, — kaj ji je treba, da se reši nadlog in da si pomaga na bolje. Ako kdo misli, da vse lepe besede nič ne opravijo, ki jih kmetijske družbe razodevajo višji vladi, se moti; zakaj marsikaj so že dosegle, za kar so se potegnile, in čeravno v mnogih rečéh niso bile uslišane, so storile vendar svojo dolžnost, da so odkritoserčno rekle, kaj je kmetijam treba, da bi se opomogle na bolje. Kdor molčí na takem mestu, kjer smé govoriti, kaže, da nima nobene potrebe; kdor pa terka in le terka, se mu nazadnje včasih vendar le odpre. Zato pač nečimernost družbenikov nikakor ni na pravem mestu, zlasti takrat ne, kadar gré za razodevanje takih reči, o katerih ne gré le samo za poduk, „kako naj se repa varje gosenc in kako naj se prideluje krompir nar bolji“ itd. Zatega voljo kakor druge kmetijske družbe našega cesarstva tudi naša ne stavi luči pod mernik, ampak si prizadeva, z mirno pa odkritoserčno besedo povedati, kaj bi treba bilo drugač kakor je. In tega gesla se je držala kakor vsigdar tako tudi v poslednjem občnem zboru.

Ko so bile razpostavljene mašine in druge stvari ogle dane, je začel predsednik gosp. Fidelis Terpine zbor z ogovorom, v katerem je pred vsem se s serčno besedo zahvalil Njih ekselenciji prečastitemu deželnemu poglavarju in zavetniku kmetijske družbe, gosp. grofu Chorinski-mu, da so tudi danes kakor vsakokrat občni zbor počastili s svojim prihodom in da hočejo slišati, kaj je družba v preteklem letu opravila in kaj bo danes v svoje posvetovanje vzela, verno se nadja, da bojo v vseh rečéh, ki blagor kmetijstva naše dežele zadevajo, tudi vseskozi družbi krepka podpora. — „Težavno leto smo preživeli — je nadaljal potem gospod predsednik — v vseh rečéh; preteklo leto pa ni bilo samo žalostno za kmetijstvo naše dežele, ker mnoge okoljsine so pritislile skupaj, da so tolike nadloge vstale na Dolenskem in Notranjskem, da pa tudi Gorenci ne morejo hvaliti preteklega leta. Našo družbo pa je zadela še posebna nesreča: umerli so ji svetli nadvojvoda Janez, ki so družbi od leta 1815, tedaj skoz 44 let, mil oče bili. Ni treba mi popisovati — je gospod predsednik z nadušenimi besedami, v ktere pa se je očitna čut grenke bridkosti me-

šala, na dalje rekel — kaj so rajnki cesarjevič naši družbi bili, ki so oživili „Novice“, ustvarili družbine podružnice in toliko družega, — saj je vse zapisano v zlate bukve naše družbe. Kolikorkrat nas so obiskali, vselej je novo življenje stopilo v družbo; povsod so vedili pravo svetovati, vselej pravo zadeti; nikjer ljubeči prekucij nanaglomoma so bili vendar povsod prijatel pametnega napredka, brez kterega tudi za kmetijstvo ni zveličanja. Cesarjevo geslo „z zedinjeno močjo“ so čislali visoko. Kakošen spominek naj tedaj družba naša postavi nepozabljivemu gospodu, ki je bil prijatelj ljudstva v najžlahnejši pomembi? Težko, da bi kak drug spominek rajnemu bolj po volji bil in bolj stanovit, kakor ta, ako danes na tem mestu slovesno obljubo storimo, da nas bo vseskozi resna volja, dolžnosti naše zvesto spolnovati v prid dragi domovini naši, in v tem spolnovanji srečnim biti. Ta naša terdna namemba, ki jo danes tukaj slovesno razodenemo, naj je spominek, ki ga stavimo blagemu Gospodu! Blagor njegovemu spominu!

Ko je gospod predsednik z ginjenim sercom izustil te besede, se je vzdignil celi zbor ponavlja: Blagor mu!

Potem je naznanil gosp. predsednik, da tudi letos so slavne gospodarske družbe našega cesarstva si izbrale svoje namestnike pri tem zboru, in sicer: družba štajarska gospod Ferd. Schmidt-a, — družba gornjeavstrijska gosp. dr. H. Costa-ta, — družba dunajska, česka, marska, černoviška, zagrebška, celovška in salcburška gosp. dr. Bleiweis-a, družba tiroljska gosp. A. Brus-a, družba galicijska pa njega (predsednika).

Po gospod predsednikovem ogovoru so se začeli pomenki, ki so bili prav po versti programovi.

Najprej je dr. Bleiweis ob kratkem povedal važniše opravila, ki jih je glavni odbor v preteklem letu doveršil, tako-le: Pozvediti po ukazu deželnega poglavarstva tiste kraje na ljubljanskem mahú (močvirji), ki potrebujejo še požiganja, je kmetijska družba kot svojega namestnika poslala gosp. M. Ambroža v dotično komisijo. Gosp. Ambrož ji je po opravljeni komisii vediti dal, da je le malo še tacega mahú, ki se s požiganjem obdelovati mora in da tedaj ne bo veliko let več treba tega pozvedovanja; povedal je tudi, da v več krajih, kjer so zgorej mah že pokončali, obdelujejo gospodarji zdaj svet z navadnim gnojenjem; sploh se more reči, da čedalje bolj se umikuje nerodovitno močvirje rodovitnim senožetim in plodnemu polju; — družba si je omislila kaj lične podobe vse tiste žlahne gove je živine, ki je bila v dunajski razstavi leta 1857, ter jih je kupila za 20 gld. Podobe te, ki jih je c. k. ministerstvo dalo napraviti, so bile danes zboru pokazane; vsak jih je z veseljem ogledaval, in marsikdo je rekel: da bi pač jez imel to in uno pleme! Kdor jih hoče viditi, jih vsaki dan lahko vidi v pisarnici kmetijske družbe; — na povabilo Njih eksc deželnega poglavarja je kmetijska družba 6 mož imenovala v posvet nove občinske (srenjske) postave, izmed katerih so bili tudi res štirje v posvetovanje vzeti; — novo iznajdeni precednik za vino, ol, olje itd. si je družba kupila, da ga poskusi, kdor ga potrebuje, pa ga mu

je tudi za majhen dnar prodati pripravljena; — sl. c. k. komitatni oblastni na Reki je preskerbela družba spet letos 5400 divjakov na njeno prošnjo; — podružnici v Ložu je poslala družba pripravnega bika za plemo; — po želji sl. c. k. deželnega poglavarstva mu je izročila družba postave za pravočasno tergatev, ki jih je iz nekaterih unanjih dežel dobila; po tem se nadjamo, da utegne že davno in željno pričakovana nogradska postava tudi za našo deželo kmali oklicana biti; — zastran pogojzdovanja golega Krasa je po sklepu notranjskih podružnic naša družba sl. deželnemu poglavarstvu rekla, da tistih postav, ki jih je osnovalo primorsko društvo, ne more poterditi, ker smo terdno prepričani, da iz čisto prostovoljnega združenja ne bo nobenega prida za deželo, kar skušnje na Teržaškem že dosti očitno spričujejo, kjer društvo ni še skor nič opravilo; kmetijska družba je tedaj ostala pri svojih prvih mislih; al sl. deželno poglavarstvo ni s tem zadovoljno; zato je poslalo vse akte še enkrat družbi v prevdarek z ukazom, naj zasliši še kakih 4 ali 6 zvedenih gojzdnarjev; to je družba berž storila in popraša ravno zdaj nekatere gosp. gojzdnarje na Gorenškem; potem se bo obernila tudi do nekaterih na Notranjskem; — preskušnje kmetijskih učencov so se lani vpričo gosp. profesorja Konšek-a, kot ces. izpraševavnega komisarja, prav dobro obnesle; to je družba naznanila Njih eksc. deželnemu gosp. poglavarju in jih prosila, naj bi pripomogli, da bi višja vlada dovolila tudi najizverstnejim kmetijskim učencom začasno oprosteno od vojaščine; ob enem pa je naznanila, da si ne upa iznove šole začeti, ker se boji, da bi ji sl. ministerstvo ne dovolilo dozdanjih štipendij zato, ker sta se le dva oglasila, ki želita v kmetijsko šolo na svoje stroške priti. Ker so o tej zadevi v današnjem zboru bili pozneje pomenki zlo živahni, bomo o tem drugo pot govorili; — kmetijska družba je vprašala c. k. ministerstvo: v katero versto rokodelstev po novi postavi spada kovanje kónj? Slavno ministerstvo je na to družbi vediti dalo, da obravnavanje bolnih kopit spada v živinozdravilstvo, za katero veljajo vse poprejšne (stare) postave in ne velja nova obertnijska postava; kovanje drugih kopit pa je prosto rokodelstvo. Ker ni mogoče, da bi kovač konje z napčnimi in bolnimi kopiti pošiljal drugemu kovaču, ki ima pravico za tako z ozdravljanjem združeno kovanje, je očitno, da je nauk v kopitnih boleznih in v kovanji takih kopit tudi vprihodnjič vsakemu potreben, ako bo hotel svoje rokodelstvo tako opravljati, da bojo ljudje zaupanje imeli do njega in da ga ne bo drug kovač preganjal, ki se je kopitnega zdravništva učil in ima pravico do takega obravnavanja; — kmetijska družba je prosila c. k. deželno poglavarstvo, naj bi se sterma cesta čez hrib v Mednem pred Medvodami preložila na ravno; sl. poglavarstvo ji je odgovorilo, da to zdaj ne more biti; — razglas ministerski, naj bi se žetom povsod prihranil kos pašnika za sprehod in prelet, je družba prejela in ga v „Novicah“ razglasila.

(Dalje sledi.)

Kmetovanje na Notranjskem — in kako bi se dalo na boljše oberniti.

Če se o našem kmetovanju hoče bolj temeljito govoriti, se mora blezo na marsiktero reč bolj natanko ozreti, ktera se doslej ni toliko v pomenik jemala. Ko človek na Pivki vidi vso rast bolj na pozno in na kratko djano, kakor jo je vidil pri Verhniki, ali še tudi v Planini, se začne vprašati: kaj je tega krivo? Kratek odgovor je: „mraz je tega kriv“. Če se pa vpraša dalje, se pokaže na drobno mnogo vzrokov.

Veliko za rast setev in sadežev razloči visočina nad morjem, v kateri stoji kak kraj. Na Kranjskem ima gorenska ravnina sploh dvojno žetev na leto, namreč za ozimino ali jarino še ajdo; tista ravnina pa tudi ni visoko

nad morjem. Ljubljansko mesto namreč je 844 do 958 čevljev nad morjem, Loka 1260, Kranj 1250, Kamnik 1270, Podpeč pri Berdu 1170, Moravče 1232; dalje je Radoljca 1558 čevljev visoko, Teržič 1481, Blejsko jezero 1500. Tudi nekteri notranjski kraji stojijo zadosti nizko, in imajo tedaj tudi še dvojno žetev; Verhnika je 985 čevljev nad morjem, Logatec 1499, in Planina 1450. Dolenske ravnine in planjave ležijo po večjem delu čedalje nižje, kolikor so bližje Kerki in Kolpi, in tedaj ondi rodi tudi vinska terta. Zatičina je še 1053 čevljev visoko nad morjem, Trebno že le 877, Novomesto 527, Jesenice na horvaški meji 500, Černomelj 583. Na Notranjskem je Dolina ob Reki le 800 do 600 čevljev nad morjem, in ondi raste tudi vinska terta; Vipava pa je celó le 238 čevljev nad morjem, in tedaj rodi že nekatere bolj južne sadove.

Nasproti imajo bolj visoke strani na Kranjskem le edino žetev, in ajda dozori le prašna. Tako je na Gorenškem z gornjo savsko in bohinsko dolino; ondi so Jesenice 1728 čevljev nad morjem, bohinsko jezero 1850, Rateče celó 2485. Drugod tem krajem enako, je dolina pod Sorico 1900 čevljev visoko, Vače 1856, Trojane 1945. Na Dolenskem je ribniška in kočevska ravnina med 1600 do 1800 čevljev nad morjem, in tedaj daje tudi le eno žetev. Enako je na Notranjskem z velikim delom zemlje; Cerknica stoji 1820 čevljev visoko, Lož 1823, Postojna 1708, Senožeče 1790, St. Peter na Pivki 1834, Zagorje celó 2068; še višje so Rovte nad Verhniko, namreč 2385 čevljev.

Razun visočine pa velike razločke za rast dela posebna lega vsakterega kraja: ali je namreč v nizki ravni ali na hribu ali na visoki plani, ali v zatišji ali med gorami ali v prostem odpertem svetu, ali proti solncu ali v osojem. Tako je Zagorje za Savo le 849 čevljev nad morjem, vendar kaže vinsko terto le po malem, ker je preveč med hribi, za visokim Kumom. Sv. Križ v trebenskem kantonu pa je 1896 čevljev visoko, in Trebelno nad Mokronogom 1737; in vendar se ondi nahajajo vinogradi, ker sta oba kraja prav na solncu, na lepem odpertem svetu. Kočevje, Ribnica in druge enake strani pa niso stvarjene za terto, še ne za dvojno žetev, dasiravno ležijo v enaki višavi; tukaj namreč ni le kak posamezen hrib, krog in krog dobro ogret, temuč je cela široka in dolga, pa visoka plan, ki jo krog še goli ali porašeni hribi obdajajo. Ravno taka je na Gorenškem z Bohinjem, in še bolj z gornjo savsko dolino; ondi visoki hribje ves kraj zapirajo in solničnim žarkom skoraj blizo priti ne dajejo.

Iz enacih vzrokov se na Notranjskem Lož, Cerknica, Postojna in Senožeče ne dajo šteti med blažene kraje, ker namreč stojijo na visocih, zraven še z višjimi hribi ograjenih planjavah; tudi Idrija, dasiravno le 1053 čevljev nad morjem, je vendar bolj merzla, ker je preveč med hribi zaperta.

Razun zemeljske lege velik razloček za rast dela lastnost obnebja vsakterega kraja. Krog Ljubljane in Verhnike, pa tudi drugod v močvirnih straneh je neka zelena megla silno merzla, in tista dela, da bolj mehke rastline, zlasti terte, hitreje pozebejo; zatoraj v taci krajih ni vinogradov, dasiravno bi zastran nizke lege takošni utegnili obstati. Na Notranjskem je mnogo krajev hudi burji podverženih; tista zlo zmrazi obnebje, ktero je drugač sicer bolj gorko zavoljo bližave morja in tople italijanske zemlje; menda se burja ravno iz tega rodi, ker se merzli unstranski zrak vojskuje z gorkim italijanskim, ki ga mejita Hrušica in Snežnik. Po takem se nahaja, da še turšica ondot lahko ne rodi, čeravno se drugod, na pr. v gornji savski dolini, v Ribnici in Kočevji v enaki višavi obilno sadi. Tedaj se turšica v Rovtah nad Verhniko, v Cerknici in v Ložu, tudi v Senožečah le po malem kaže na polji; pri Postojni, Slavini in Hrenovicah pa je celó ni viditi. Pravijo, da so jo tukaj že večkrat skušali saditi, pa nikdar ni prav dozorela. Morebiti bi se z drobno turšico, ki hitreje zori, in se

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četrt leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 23. maja 1860.

Kako in kdaj pušati sadnim drevesom?

Puša se drevesom zato, da si ne pušajo same sebi, to je, da se jim koža ne razpoka zavolj preobilne muzge al preobilnih sokov, kar jim je škodljivo; — puša se jim pa tudi zato, da se odverne rak, da so bolj rodovitne ali da saj pred donašajo sad, da postane deblo močnejše in jim ni treba kolov za podporo ali da jih saj ne potrebujejo tako dolgo kakor sicer. Tudi se dajo smolotoki in drugi toki mladih močnih dreves, ako jih je gospodar preveč ali prepozno obrezal, s pušanjem na več krajih ali ozdraviti ali popolnoma odverniti, če jim se berž po prepozmem obrezanju puša.

Kakor je drevo bolj ali manj močno, naj se mu puša bolj plitvo ali bolj globoko, nikoli pa do lesa. Da pravo zadene, kdor puša, naj vzame spredaj na koncu nekoliko okroglasti nož med perva dva persta tako, da noževa špica spod perstov le toliko molí, da se koža na pol ali le en malo več prereže, kadar se nož od zgorej doli po koži potegne. Če je drevo že kakor roka debelo, se sme z nožem pa tudi od spodej gori iti. Da se pušanje dobro opravi, je prav, ako se jemlje za to nalašč napravljeni nož. Zareza po drevesu naj gre vselej naravnost gori ali doli; krive zarezke ali take, kakor da bi se kača po deblu vila, so škodljive. Najbolje je, ako se drevesu vpervič puša na severni strani, vdrugič proti sončnemu zahodu in tako naprej proti vsem štirim stranem sveta. Ako ima drevo pereče lise, ki pa se morajo poprej do zdravega izrezati, ali če ima kakošne druge rane, je prav, da se pri pušanju preskočijo, in še le en pavec spodej spet nož za pušanje zastavi. Če pušaš, kadar vroče sonce sije ali kadar je zlo vetrovno, ovij mesto, kjer si pušal, s starimi žaklji ali kako drugo robo noter do noči, sicer si ti prerezana skorja razpoči do lesa in napravi hude razpoke.

Najbolji čas za pušanje je zvečer, kadar sonce zahaja ali kadar je že zatonilo, če ni vetra. Tudi ob dežji ni varno pušati; po dežji je pa prav dobro, ker po dežji obilniša muzga priteka in rane najhitreje zaceli.

Zatega voljo tudi ni drevju pušati, dokler ne začne muzga (sok) se po drevju raztekati. Ako pa pušaš že mesca sušca, naredi bolj plitvo in krajšo zarezo, da drevo ne bo škode terpelo, ako nastopi še kaka zmerzlina, koja škoduje globokim in dolgim ranam.

Pa tudi dolgo po sv. Jakobu ni več varno pušati, ker rana nima dosti časa se do zimskega mraza popolnoma zarasti.

Čeravno je pa pušanje drevju zlo koristno, se vendar celó vsem drevesom ne smé pušati.

Slabim, medlim in bolehnim drevesom, ktere slabe mladike poganjajo ali ki imajo na verhu černkaste in suhe veje, se ne smé pušati. Tudi stare, poldrugi ali dva čevlja debele drevesa pusti pri miru, zlasti če že donašajo veliko sadú, ker obilni sad sam povzije obilo muzgo. Le tako imenovanim vodenim vejam na starih drevesih, ktere hoče gospodar s temi vejami pomladiti, se utegne pušati. Tudi zlo ranjenim in votlim drevesom ne tekne pušanje, dokler se

ne stori, kar je za njih ozdravljenje treba. Le takrat, kadar se je odrezalo ali odžagalo veliko starih, suhih ali sicer bolnih vej, se smé ostalim zdravim vejam kakor mladim drevesom pušati.

Tudi takrat, kadar so gosence drevo skor popolnoma objedle, da ni veliko perja več na njem, se mu mora pušati, naj je mlado ali staro, da se po gosencah poškodovano drevo še pri življenji ohrani.

Iz čes. gosp. lista.

Veliki zbor krajske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Potem je gospod Ambrož predloge kmetijskih podružnic zboru v presodbo predložil:

I. Poddružnica postojnska
pervič svetuje, naj bi se po deželi žitni hrami ali žitne hranilnice napravile in sicer tako, da bi kmetje primorani bili, se te naprave udeleževati. Letošnja lakota in revšina nam očitno kaže, kako potrebne so take žitne hranilnice.

Gospod Ambrož razjasnuje ta predlog z zgovorno besedo ter pravi, da egiptovski Jožef, ki je kralju sanje razkladal, ni čakal sedem „kumernih“ ali nerodovitnih let, marveč je svetoval, naj bi se obilnost sedem rodovitnih let prihranovala za čas pomanjkanja — in tako se je tudi storilo. Naše c. kr. ministerstvo je ravno tako rodovitnost dobre letine 1849 za pripravno spoznalo in je po ukazu 19. julija 1849 deželnemu poglavarstvu in tukajšni kmetijski družbi naročilo, naj bi se iz obilnih pridelkov imenovanega leta zakladi za čas potrebe in pomanjkanja prihranili v posebnih hramih, kteri bi se po izgledu Sinklêrovih žitnih hranilnic napravili. Slavno deželno poglavarstvo je vsem c. k. kantonskim gosposkam upeljavo takih hranilnic priporočilo; al vse so enoglasno odgovorile, da one ne morejo zdaj v tej reči nič opraviti, kar se bo pa tedaj lahko zgodilo, kadar bojo nove občine (soseske) ustanovljene, kadar se upelje okrajno svetovavstvo in kadar se bo začel zbor deželnih namestovavcov. Ravno teh misel je bila kmetijska družba in ravno tako je tudi ona odgovorila c. kr. ministerstvu.

Vidimo tedaj iz tega — razlaga dalje gospod Ambrož — da pred desetimi leti smo bili ravno tam, kjer smo dan današnji. Že deset let se tedaj vertimo v enem kolobaru kakor v vertincu, pa ne pridemo naprej. Zmiraj upamo, želimo in čakamo, pa zmiraj ostajamo — pri starem kopitu. Tudi dan današnji se nam obeta nova osnova sosesk in drugih samostojnih naprav in tako nam tudi o žitnih hranilnicah nič družega ni storiti, kakor čakati novih preuredb. Vse ljudstvo čaka v mnogoterih stiskah odrešenja po osnovi prostejih in samostojnih deželnih naprav; tisuč in tisuč glasov se sliši, naj bi kmali drugač bilo — in tako tudi mi upamo, da se bo upeljalo vse to, kar je že pred desetimi leti za koristno spoznano bilo. — Gledé na to svetuje tedaj gosp. govornik, naj bi se za zdaj korist in potreba žitnih hranilnic po časnikih jasno razlagovala, da se ljudje ne bojo potem obotavljali, kadar bodo nove občine ustanovljene.

Gospod fajmošter Zalokar je povedal, da so imeli v Šent-Kocjanu tudi tako hranilnico, ktero je soseska napravila, da so vsako leto dovelj semena dobivali. Gosp. tehant Vouk ravno tako dokazuje, da so imeli v Černomlji vinsko hranilnico, ktero so sosesčani prostovoljno napravili, — ker so pa sčasoma začeli dac tirjati in ker se je začela gosposka v to vtikovati, je nehala ta hranilnica. Po tem tudi gosp. predsednik Terpinec poprime besedo in razlaga, da hranilnice žita so bile že v mnogih krajih, kakor v Ljubljani, Mokronogu itd. in da so v resnici dobre naprave, da je pa ljubljanska zato nehala, ker se je žito spridilo, če je dolgo časa ležalo, ako ni pridno premetavano bilo. Ko sta še gosp. dr. H. Costa in dr. Bleiweis govorila o tem, kako naj bi se ta nauk v časnikih razkladal, in je gospod dr. Ahačič podpiral predlog Ambrožev, je zbor enoglasno sklenil, naj se naprava žitnih hranilnic za zdaj še odloži, v tem naj se pa po časnikih koristnost njih dokazuje in pa razlaga, kako naj bi se osnovala in ž njimi gospodarilo.

Drugo, kar je postojnska podružnica pisala, je priporočilo, naj bi zavodi (štiftenge), ki so učencom kmetijstva namenjeni, se posebno notranjskim fantom podelili, da bi sčasoma po njih na Notranjskem bolj izurjene kmetovavce imeli.

Na ta predlog odgovori gospod Ambrož: Z žalostjo moram opomniti, da se ta prošnja, žalibog! ne bode spopolnila, ker smo ravno iz naznanil glavnega odbora slišali, da je kmetijska šola nehala, zato, ker se je premalo — samo dva — prostovoljnih, to je, takih učencov oglasilo, kateri želijo na lastne stroške to učilnico obiskovati. Zares! prav žalosten je ta prikazek, poln bridkosti za serce slehernega prijetla domovine naše. Vsak vé, na kako nizki stopnji je še naše kmetijstvo in kako potreben je tedaj nauk za povzdigo domačega blagostanja. Časi so se zlo spreobrnili; treba je umnega kmetovanja, ktero se mora učiti kakor vsaka druga vednost. Letos je bilo vabilo v kmetijsko šolo z gorečimi besedami oklicano; al vse ni skor nič pomagalo; zraven 9 drugih, ki prosijo za štipendije, sta se le dva oglasila, ktera hočeta na lastne stroške v šolo priti. Ker si kmetijska družba ni svesta, da bi pri taki mlačnosti naših rojakov c. k. ministertvo še dalje dovolilo dosedanjih štipendij, je nehala s to šolo. — Kakor koli pa je prikazek tolike mlačnosti naših kmečkih ljudi žalosten, ker spričuje malo zavednosti za boljši stan kmetijstva, vendar ne moremo samo zanikernosti naših kmetov očitati. Drugi vzrok, zakaj da ne pošiljajo starši svojih sinov v kmetijske šole, je pa, kakor poterjujejo enoglasno vse kmetijske družbe, tudi ta, da najpridniši učenci kmetijskih šol ne uživajo zastran vojaščine tistih pravic, ki jih uživajo učenci gimnazijski in drugi. To je glavni odbor naše kmetijske družbe Njih eksc. našemu deželnemu gospodu poglavarju lani s tem dokazal, da jim je povedal, da med 19 fanti, ki so dozdej kmetijsko šolo obiskovali, jih je 10 zdaj pri vojakih; zato je pa odbor tudi prosil, naj bi blagovoljno pripomogli, da bi sl. ministerstvo to reč v prid kmetijstvu tako rešilo, kakor so vse družbe leta 1857 prosile, pa še niso odgovora dobile. Gosp. Ambrož je temu še pristavil, da delitev štipendij iz cesarskega zaklada v takih razmerah tudi vladi ni koristno zato, ker to, kar z eno roko sadi, z drugo roko vniči. Ena vladna oblastnija daruje mladenčem štipendije, da bi se naučili umnega kmetijstva in bi mirno obdelovali zemljo, druga oblastnija pa pobira ravno učence v vojaščino, da mora mladenec namesto za plugom za kanonami hoditi, namesto grabelj pa puško v roko uzeti. Ali niso po tem takem vsi potroški zgubljeni?

Ker sta se letos dva učenca na lastne stroške oglasila, utegne vendar biti, da bi ministerstvo še na dalje podeljenje štipendij dovolilo; zato naj bi se poskusilo, to tako potrebno učilnico še ohraniti. Saj — pravi gosp. Ambrož — tudi Sodoma in Gomorrha bi bile rešene nebeskega

ognja, ako bi bile imele le enega pravičnega zunaj Lota; tukaj imamo pa vendar dva.

Na to Njih eksc. gospod deželni poglavar opomni, da je tem učencom nekaj že s tem polajšano, da je ravno kar c. k. višje armadno poveljstvo dovolilo, da učenci kmetijske šole, ako so v vojake vzeti bili, se morajo tako dolgo na urlavbu pustiti, dokler hodijo v kmetijsko šolo. — Gosp. dr. Bleiweis pravi, da skušnje uče, da vkljub tej postavi, ki je že tudi pred veljala, sila težavno je bilo, učenca izprositi urlavb, nazadnje pa je vendar le mogel vojaški stan nastopiti, čeravno urlavb še ni pretekel. — Gosp. prof. Konšek pravi, da poklic v vojaški stan ne more učencom biti taka silna overa; saj jim to, kar so se naučili, pozneje v prid pride, kadar doslužijo vojaške leta. V vojaškem stanu imajo priložnost, veliko tujih krajev viditi in se v mnogih rečeh olikati, ktere jim v dobro pridejo, ko iz vojaškega stanú stopijo; taki so še le po tem dobri kmetovavci. — Gospod dr. Bleiweis odgovori na to, da ne more biti gosp. profesorjevih misel, ker fant v 8 ali 10 letih, dokler je vojak, to pozabi, kar se je v šoli učil, ker nima nobene priložnosti se tega djansko vaditi, kar se mu je v šoli razlagalo. Da more nauk kmetijskih šol biti učencom v prid, morajo iz šole berž prestopiti v delo; šola je pripravljajanje k djanskemu kmetijstvu; ako pa učenec namesto tega za 8—10 let pride v vës drug stan, vse pozabi, in šola nima nobenega prida več. — Gospod fajmošter Zalokar svetuje, naj bi tudi preparandi (prihodnji učitelji ljudskih šol) se udeležili nauka kmetijske šole, ker jim je to sila potreba, da morejo potem otroke v šolah tudi v kmetijskih rečeh kaj podučevati. — Veliki šolski ogleda gosp. korar Savašnik potem besedo poprimejo in pravijo, da preparandom zraven svojih družih opravil časa pomanjkuje, se celega tega nauka udeležiti; le praktičnih naukov bi se mógli učiti; zraven pa gosp. korar tudi prašajo: ali bi se ne dala kmetijska šola v enem letu doveršiti, kar bi gotovo tudi več učencov privabilo v šolo, ker bi jim manj stroškov prizadjalo. Gospod dr. Bleiweis odgovori na to, da kmetijska šola, ki je izperva 3 leta terpela, zdaj le 2 leti terpi, da pa je v enem letu dogotoviti ni mogoče, ker je naukov preveč. Gospod prof. Konšek, kot cesarski izpraševavni komisar pri preskušnjah kmetijskih šol, poterdi, da v enem letu res ni mogoče vsega dognati. Gosp. Ambrož svetuje potem, naj bi se ta reč zavolj preparandov med odborom kmetijske družbe in med vodstvom ljudskih šol poravnala. Zbor pa je enoglasno sklenil, naj se kmetijska šola spet odpre, ker za leto 1860 so štipendije že dovoljene, — za podeljenje štipendij v prihodnje pa naj se sl. ministerstvo kmali prosi, ktero prošnjo so Njih eksc. deželni poglavar na vso moč podpirati obljubili.

(Dalje sledi.)

Zgodovinske reči.

Odkod so Kelti (Galli, Vlahi) prišli v Norikum in Panonijo?

Spisal D. Terstenjak.

I.

Matija Koch¹⁾ je najpervi terdil, da so noriški Tauriski iz Krime²⁾ prišli. Dosihmal so vsi kritični zgodovinoslovci, kakor: učeni Niebuhr, ostroumni Šafařík, visokočislani Mannert terdili, da okrožje med adrijskim morjem in Karpati ni bila prvotna domovina Keltov; Niebuhr³⁾ je celó mislil, da so pred Kelti v Noriku stanovali liburniški rodíči, kateri so bili ilirskega rodú. Mannert in Surowiecki in ž njima tudi Šafařík⁴⁾ pa dokazujejo, da so Slovani že v temni

¹⁾ M. Koch: „Ueber die älteste Bevölkerung Oesterreichs und Baierns“ stran 28. ²⁾ Pri starih Chersonesus taurica, tudi scythica. ³⁾ Niebuhr „Röm. Gesch.“ I, 84. ⁴⁾ Šafařík „Slaw. Alterth.“ I, 258 itd.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 30. maja 1860.

Opomin gospodarjem, ki imajo živino.

Letošnja nenavadna vročina je že ta mesec napravila večkrat točo, med živino vsake sorte pa tisto kužno bolezen, ki jo večidel nanagloma umori in se pod mnogimi podobami prikaže. Nekdaj so jo, misleči, da je bolezen le na vranci, „vranci prisad“ imenovali, na Notranjskem ji pravijo „metlaji“, pri prešičih jo imenujejo „pereč ogenj“ itd. Vse te imena pa so le enostranske in motijo ljudi, ki niso v živinskih boleznih podučeni, ker napačno mislijo, če ne najdejo, postavimo, vrance bolne ali kaj družega takega, kar je po njih mislih ta bolezen, da potlej to ni tista kužna bolezen, o kateri smo se danes namenili par besed reči. Ravno tako tudi Nemcom njih beseda „Milzbrand“ glavo moti. Velikrat je res pri ti bolezni vranca bolna, pa ne vselej, med desetkrat petkrat ne.

Kri je pri ti bolezni najbolj bolna, zato je ta bolezen pred vsem kervna bolezen; kri je večidel črna in gosta kakor šmir, ali pa tudi redka in nekako rumenkasta. Zavoljo te večidel črne kervi imenujemo to bolezen najboljše čerm, in Nemci so si gerško besedo „anthrax“ prisvojili, ki ravno to pomeni kakor naš čerm.

Kamor se ta spridena, strupena in kužna kri bolj zalati: ali v možgane, pljuca, jetra, vranco, želodec, čeva, kožo itd., je živine ali hitro konec, kakor da bi jo bilo božje udarilo (Blutschlag) ali se vleče bolezen en dan ali par dni.

Le to sprideno kri si, dragi gospodarji! dobro v spomin vtisnite, in najlože bote zapopadli, kaj je storiti, da se živina saj kolikor je mogoče bolezni obvaruje, — kako naj se ozdravlja, — in kako naj se s cerknjeno živino ravna.

Ker vročina pod milim nebom, soparica v hlevih pripomore, da se ta kužna bolezen spusti nad živino, zlasti ako dobiva predobre ali pa spridene klaje in zraven še žejo terpi, bote lahko spoznali, da hladen hlev, trava, hladna voda, včasih perišče soli ali druge kiselkaste reči overajo, da se živini kri ne gosti in ne černi.

Po tem bote tudi zdravila lahko uganili, kadar je živina zbolela, ako le smert živine vaše pomoči ne prestreže. Zato bote zapopadli, zakaj da je treba hitro pušati in dosti pušati, — živino z merzlo vodo po celem životu polivati in potem jo s slamo dobro dergniti, — živino (zlasti prešiče) z jesihom po celem životu umivati, — noter pa ji slanah ali kislih reči dajati, kakor soli, solitarja, jesiha itd.

Ker zdaj veste, da je po tej bolezni vsa kri strupena in kužna, bote lahko zapopadli, zakaj je treba z vso drugo živino preč hiteti od bolne, — zakaj se morate sami varovati, da bolna živina s strupeno sapo v vas ne diha, da se z njeno kervjo ne oskrunite, ali da tudi druga živina zraven ne pride.

Zapopadli bote zdaj lahko, kako nevarno je, ako človek kaj takega mesa ali kar si bodi družega, povzije.

Zapopadli bote, da se mora taka živina cela kakor je in večidel s kožo vred na samotni kraj cel seženj (celo klaftro) globoko v zemljo zakopati.

Zapopadli bote, kako skerbno se mora ocediti celi hlev in vse kar je v njem, in vsi škafi, s katerimi se je živina kermila (futrala) ali napajala.

Zapopadli pa bote tudi, kako treba je, berž svoji gosposki vediti dati, ako je kje kakošna živina za to boleznijo hitro smert storila, da ona potem poskerbi, da se kuga ne širi dalje po vasi in po celi deželi.

Veliki zbor krajske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Gospod Ambrož je dalje naznanjal nasvete in želje kmetijskih podružnic.

Podružnica radoljska je pisala:

1. Poljske poti so večidel slabe in kmetijstvo zato škodo terpi. Potreba bi bilo, da bi se soseske primorale, saj vsako leto enkrat poljske poti popraviti. — Ta predlog razjasnuje gospod Ambrož tako-le: Res je, da so slabe poljske poti velika overa kmetijstvu. Po slabih poljskih potih se čas zgublja, živina terpinči in orodje tare. Če pomislimo, da konj po ilovnati poti 3, po grompljasti 6, po navadni terdi cesti 15, po obdelani gladki cesti pa celó 30 centov pelje, se lahko spozná, koliko časa se zgubi po naših rogovilastih poljskih potih. Večidel poljskih potov nobeden ne popravlja, k večjemu če se kamnje, ki se po njivah nabere, na pot meče, kjer na kupu leži, ne poravnava pa nobeden ne. Tako so groblje in mlake nadelovanje poljskih potov. Pa ne le samo slabe poti so napaka, ktero grajamo, temuč tudi nepotrebne, preširoke poti in steze, ki se čez travnike in njive delajo, so kmetijstvu škodljive. Nekdaj se ni na to toliko porajalo; al dandanašnji, ko so davki veliki, delavci dragi, in pridelki več vredni, je treba na vsako ped zemlje gledati, da prazna ne leži, ampak svoj sad in dobiček donaša. Zato je žalostno viditi — posebno okoli Ljubljane — kako malo ljudje porajajo škodo, ktera se naredi, ker ne varujejo ne njiv ne travnikov, ampak povsod ceklajo, da si le ene stopinje prikrajšajo, celó planke in rante tergajo ter ograjo poškodujejo. Skerb za poljske poti je pa dolžnost občin ali sosesk. Če zdaj niso za to opravilo dosti zmožne, naj se po novih postavah, ktere so nam obljubljene, v tak red denejo, da bojo skerbno opravljale svoje opravila. — Kar pa zadene še druge napake poljskega poškodovanja, spadajo pod varstvo poljskih čuvajev, ktere soseske po novi postavi upeljati zamorejo.

2. Podružnica radoljska svetuje dalje, naj bi se sl. ministerstvo prosilo, da bi se cena živinske soli znižala. — Gosp. Ambrož razjasnuje pravico te prošnje prav na drobno in jasno dokazuje, da bi nizka cena živinske soli ne le samo živinorejo povzdignila, ampak tudi dohodke države bi pomnožila. Živinoreja je v našem cesarstvu še na nizki stopnji zato, ker celo cesarstvo ne izredi toliko živine, kolikor je je potreba. Lansko leto so iz družih kraljestev v naše cesarstvo pripeljali 60 tavžent goveje živine, 360 tavžent prešičev, 100 tavžent centov usnja in 198 tavžent centov loja in masti. Za to je šlo 14 milijonov

gold. srebernega dnarja v ptuje dežele. To je velika zguba za državo. Pa ta zguba ni še sama, tudi mnogotere bolezni pri živini so nasledki pomanjkanja soli. V našem cesarstvu so leta 1847 našli 47 milij. živine, koja soli potrebuje, naredili so pa le 112 tavžent centov soli za živino, — tedaj na eno živinčje leto in dan ne pride več ko osem lotov soli! Potrebuje pa na leto konj 10 funtov, goveje živinčje 12, če se pa pita (debeli) 15 funtov, prase 4 in ovca 3 funte; — po tej meri bi mogli narediti za vso živino našega cesarstva 3 milijone in 180 tavžent centov živinske soli. Kako malo se pa za živino soli porabi, spričuje to, da še tistih 112 tavžent centov pripravljene soli niso poprodali. Zakaj pa ne? — zato, ker je predraga. Kmetijska družba je kupila pred nekimi leti 50 centov živinske soli v Halein-u. Tam je veljal cent 2 gold. 47 kr. srebra; vožnina je znesla 2 gold. 28 kr., tedaj je cent prodajala v Ljubljani po 5 gold. 15 kr. To je bilo preveč kmetu, kteremu še dostikrat za kuho soli manjka.

V solnicah znašajo stroški za cent soli 32 $\frac{1}{2}$ novih krajc., 52 $\frac{1}{2}$ novih krajc. velja pa encijan in ogeljni prah, ki se s soljo meša, da se iz kuhinske soli napravi živinska. Ker vlado stane cent soli le 48 novih krajc., je očitno, da terja pri vsakem centu 2 gld. 8 kr. nov. dn. dobička. Ko bi se vseh 112 tavžent centov živinske soli poprodalo, bi imela vlada na leto 232 tavžent 960 gold. dobička. Ko bi se pa toliko soli napravilo, kolikor je vsa živina našega cesarstva v resnici potrebuje, to je, tri milijone in 180 tavžent centov, in ko bi se pri centu le 50 krajc. dobička jemalo, bi dobila vlada 1 milijon in 590 tavžent gold. dobička, in živinska sol bi na mestu, kjer se dela, le 1 gold. 34 krajc. novega dnarja veljala.

Druga overa pri živinski soli je to, da se ne prodaja povsod po enaki ceni. Kmet, ki je daleč od solnic, mora sol veliko dražje kupovati, ker vožnina veliko znese. Enakopravnost terja, da bi se v vseh deželah živinska sol po enaki ceni prodajala, kakor tudi tobak, ki je povsod po eni ceni. — Ker je nizka cena soli za povzdigo živinoreje ravno tako imenitna kakor za povzdigo državnih dohodkov, podpira gospod Ambrož predlog podružnice radoljske in zbor sklence, naj se sl. ministerstvo še enkrat prosi za cenejšo živinsko sol, in da bi se povsod po enaki ceni dobivala.

3. Ker kmet po deželi ne more lahko dnarja na posodo dobiti, ali pa mora velike obresti plačevati, svetuje radoljska podružnica, naj bi se dnarne hranilnice po deželi napravile. — Gosp. Ambrož meni, ker je malo dnarja po deželi, bo tudi malo zaloge v hranilnice prišlo, tudi pomanjkuje takih oseb, ktere bi se brez plačila s hranilnicami pečale; kadar bodo nove soseske ustanovljene, se utegne ta reč morebiti sprožiti. Ljubljanska hranilnica ima dosti dnarja za posojila — pravi dalje — tudi je njena dolžnost, kmetom pomagati, ker tudi iz kmetov dosti zaloge dobiva. Da pa rada na kmete ne posojuje, je to krivo, ker kmetje obresti (činžev) ne plačujejo v pravem redu ali celó ne; to pa ji dá veliko opraviti, preden izposojeni dnar izterja. Tudi pri cenitbah gruntov in pri prodaji ne more ljubljanska hranilnica pričujoča biti, ker ji takih mož po deželi manjka, ki bi te opravila prevzeli. Gospod Ambrož svetuje, naj bi podružnice kmetijske družbe po deželi v tej zadevi kmetom kaj pomagale; dobro bi bilo, ako bi se ustanovile take vodila, kako bi bilo mogoče to napraviti. Zato naj bi se izvolil poseben odbor, ki bi te zadeve po dogovoru z vodstvom tukajšne hranilnice v red djal. Zbor potrdi ta nasvet in gospod predsednik izvoli v imenovani odbor gospode: dr. Bleiweis-a, dr. Ahačič-a, Guttman-a, Ambrož-a, dr. H. Costa in dr. E. H. Costa.

4. Pravi podružnica radoljska, da reke in hudourniki velikokrat škode napravijo, in da bi bilo potrebno, ako bi se ob bregovih vsako leto enkrat trebilo, in da bi se prepovedalo, derva ob vodi skladati. — Gospod Ambrož pravi, da te opravila spadajo v soseskino gospodarstvo;

tedaj bo tudi to soseskinim predstojništvom priporočeno. Zbor potrdi to.

Ložka podružnica

želi 1. naj bi se oklic mlinarske postave ponovil, ker mlinarji mere prav ne jemljejo, — 2. naj bi se oprosteno od poštnih mark za podružnice zadobilo, ker one nimajo dnarnic, da bi poštne marke plačevale, kadar pišejo kaj odboru kmetijske družbe v Ljubljano, — 3. naj bi se, po nasvetu gospod Dragotina Hojker-ja notrainskim povodnjam v okoliščini prišlo po trebljenji jarkov, požeravnikov in drugih lukinj cerkniškega jezera — naj bi se do velike golobine struga prekopala in podzemeljski vodotoki razširili. Vse to delo naj bi visoka vlada na svoje stroške prevzela, in zvedene umetnike tje poslala, kteri bi pregledali, kaj se ima storiti.

Gospod Ambrož razklada, da je za vse te potrebe družba že prošnjo položila sl. deželnemu poglavarstvu, — da je tedaj treba čakati, kadaj da bo rešena.

Podružnice z Vipave, Novega mesta in Trebnja se edinijo v eni prošnji za odvernjenje novega vinskega davka in pravijo, da so svoje prošnje Njih eksc. gosp. deželnemu poglavarju grofu Chorinski-mu sporočile, v kterih je dostojno dokazano, kako težaven bi bil ta davek za naše kraje, ker ima kmetovavec malo živeža in si mora s kapljico vina to nadomestiti, kar mu jedila primanjkuje. Gosp. Ambrož pravi, da se imamo že za veliko dobrot visokemu gosp. poglavarju zahvaliti, ktere so Njih ekscelencija naši domovini skazali, in zato moramo upati, da bojo tudi to prošnjo radovoljno in krepko podpirali. — Njih ekscelencija odgovorijo, da je že v tej zadevi se nekaj zgodilo, ker je novi vinski dac do vseh Svetih 1861 odložen.

Novomeška podružnica svetuje, naj bi se učniki ljudskih šol brez takse in brez letnega plačila za ude kmetijske družbe volili, ker zamorejo veliko v šolah za kmetijstvo storiti. — Zbor je potrdil ta predlog proti temu, naj bi podružnice take učnike odboru kmetijske družbe na znanje dale.

Zadnjič oznani g. Ambrož, da je grajski oskerbnik gospod J. Magister iz Dvora dve gospodarske rajtengi pretečenega leta od boštanske grajsine iz Dvora poslal, ki se v pisarnici kmetijske družbe vsaki dan lahko pregledajo.

(Dalje sledi.)

Potovanje dijakov v Karlovec.

(Konec).

V samotni bajtici najdemo druge ljudi: mladega Vlaha (Gerka) in njegovo ženo. Mož je ravno gnal v hlev majhno čedo koz, pa prešički so tudi že ležali pod posteljo, spod ktere plašno planejo, ko se truden tovarš terdo vsede na njo. Lahko bi kdo mislil, da smo zašli v kočjo divjakov. Marsikaj se je tu pogrešalo, česar je drugod v obilni meri; pa smo tudi nekaj našli, česar se v predragih in bližobnih sobah le poredkoma najde, to je: dvoje preblagih sere moža in žene, kterima je sijala iz obrazov resnična poštenost brez zvijače in hinavšine.

Ko moža vprašamo, ali bi hotel iti nam do perve vasi skozi gojzd pot kazat, on kar vesel skoči, se preobleče v bele, ozke, suknjene hlače, si noge omota v bele onožke *) in priveže skorej na pol nove opanke, verže pisano torbo čez ramo pa klobuk na glavo in glej! junaka pred nami ravne, čverste in krasne postave, da si ga lepšega misliti ne moreš. Gospodinja pa v tem nas prijazno postreže z dobrim vinom. Bila je žena lepolična in bistrega pogleda; pisani čveterovoglati predpas, ravno tiste robe kot torba njenega moža, ji je segal do kolen, zobje se ji bliše kot slonova kost, v kitah po podobi česnjevih strokov jo dovelj vpletenih košic. V posebnih okoliščinah se pa košeni

*) Onožek — Schuhfetzen.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 6. junija 1860.

Vélíki zbor krajske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Ko je gospod Ambrož naznanil, kar so družbine podružnice namenile zboru v prevdarek in sklep, je gospod Andrej Malič govoril o koristi sladkega sirka za živinsko klajo in po skušnjah v Ameriki, na Francozskem, v Belgii, na Nemškem, na Ogerskem in Štajarskem priporočal, naj tudi naši kmetovavci ne pušajo tega sirka v nemar, ampak naj ga poskusijo tudi oni. Če je res, da se bo tudi pri nas dvakrat in trikrat kositi dal, je živini toliko priljubljeni sladki sirk toliko bolj naše pozornosti vreden, ker se po tem takem dá sejati še pozno poleti, ko je toča kako polje pobila in gospodar ne vé, kaj bi na prazno njivo sejal. — Ker so „Novice“ že veliko o tem sirku govorile, častite naše bravece zavernemo na to, ker je bilo v teh listih že razlagano, kar se ujema z gosp. Maličevim jasnim popisom.

Potem je dr. Bleiweis besedo poprijel in govoril o tem: kako bi se dalo s pomočjo kmetijstva samega nadlogam naše dežele v okom priti? Napravila ga je k temu velika revšina, ki tare letos zlasti našo notranjsko in dolensko stran, čeravno se tudi Gorenci ne sponašajo z obilnimi pridelki.

Začel je s tem, da je odkril vzroke, iz katerih izvirajo nadloge na Notranjskem in Dolenskem, ki so tako do verha prikipele, da so se Njih eksc. prečastiti deželni poglavar grof Chorinski obernili za pomoč do Njih Veličanstva in poterjali na vrata dobrotnikov cele dežele. Uíme lanske spomladi — je rekel dohtar — so vzele celi deželi sadje — velik kos kruha revnemu in premožnemu; suša skozi celo poletje in jesen je zaterla večino drugih poljskih pridelkov; — kar pa suša ni vzela, je požerl červ, ki so ga zaplodili hrošči (kebri) pod zemljo. Letina je bila po vsem tem slaba, živeža za ljudi in živino malo, dnarja pa že od poprejšnjih let ni. Verh tega pa je vojska nanesla, da smo dobili veliko vojakov v deželo, ki so se vsedli k mizi kmetovi in tako so bili pičli pridelki še veliko pred povžiti. Tako je pritisnilo več vzrokov skupaj, ki so napravili silno revšino med ljudstvom, pomanjkanje in lakoto. Premislila je vreden tak žalosten stan toliko bolj, ker se v nekterih krajih večkrat ponavlja. Milodari so res hvalvredna pomoč v sili, — al koliko tekne milošnja, ker je revežev toliko! Treba je, da se ta reč do dobrega v prevdarek vzame in spravijo taki pomočki na dan, po katerih se kar največ more odverniti ponavljanje takih nadlog, zakaj nazadnje, če se le večkrat ubogajme prosi, se posuše studenci, iz katerih tekó milošnje, in treba je, da si ljudje po svojih pomočkih pomagajo. In v tem se dá sila veliko storiti. Le resne, terdne volje je treba na več straneh. Res je sicer, da vremena človek ne more užugati, to je le Gospodu nebes in zemlje mogoče, ki „piše véliko pratiko sam“. Al „pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal“, je star skoz in skoz resničen pregovor.

Kaj bi se dalo storiti, da bi se večkratnim nadlogam v okom prišlo? sem na vse strani prevdarjal — je rekel

govornik dalje — in danes hočem povedati, kar bi po mojih mislih utegnilo kmetijstvu koristiti. Al nihče naj ne misli, da ne vém, da bi še kdo drug vedil marsikaj dobrega nasvetovati, kar jez ne vém. Zato naj dostavi, česar jez nisem povedal. To pa naravnost lahko rečem, da nisem nikjer praznih muh lovil in da se v ničesa tacega nisem spušal, kar bi mogoče ne bilo. Tudi s kakima dvema ali tremi dobrimi sveti, kakor morebiti ta ali uni meni, ni vsa reč pri kraji; če hočeš pomagati, da ti v hišo ne teče, treba je, da poišeš vse luknje, kjer skozi streho teče. Imel sem pa tudi v vsem naše ljudi pred očmi, kakor so, ne pa, kakor bi imeli biti. Slab zdravnik je, ki ne ozdravlja bolnika, ki ga ima pred seboj, ampak le po svojih splošnih mislih (idejah). Enemu je dosti, da mu le poveš, kaj naj stori, — drugemu moraš sam pokazati, kako naj dela, ali mu sam storiti, kar je treba, če ne, ti ne bo nič storil ali pa napačno. V takih okolj-šinah je včasih tudi sile treba, zakaj sila namestuje, kar lastni um ne spozná. Tudi prisiljenih dobrot je treba. Kar je dobrota, ostane dobrota, naj ti pride tako ali tako; če se je danes braniš, jo boš morebiti že jutri hvaležen sprejemal. Vse, kar bom pa svetoval, bom le ob kratkem omenil, ker zbor, ki se ima končati v malo urah, ni mesto, da bi se na dolgo in široko razkladalo, kar je povedati treba. 16 svetov imam na sercu. Naj tedaj po versti povem enega za drugim.

(Dalje sledí.)

Kmetovanje na Pivki.

V spisu „Kmetovanje na Notranjskem“ v 20. listu „Novic“ so preč. gospod dekan Hicinger priobčili žalostni stan kmetijstva na Pivki. Več vzrokov žalostne zaostalosti so gosp. Hicinger omenili, ki merijo večidel na lego doline in lastnost njene zemlje — moje domovine. So pa tudi mnogo opominov in lepih nauk ob kratkem pristavili, kaj naj bi se še poskusilo, česa in kako naj bi se Pivčanje bolj poprijeli, in kje naj bi se začelo. Zato bom o tem vsem molčal, in le marsikaj, se vé da tudi le po verhu, povedal, kar se v njihovem spisu ni bralo. Večkrat se Pivčanom vozarija po cestah na nos vesi, zavoljo ktere zanemarijajo kmetije. Al to se vendar ne more vsem Pivčanom očitati, splošno le Postojncem in Podnanoscom. Pa ne vém, čemu bi več o reči govoril, ki je že zapisana v bukve — ranjcih. Uzrokov je družih kosmatih in gerčastih, da je groza. Pretehtali bomo le nektore.

Pervák in morda vir vseh družih je po mojih mislih predrobno razkosanje posestev. Da so nekdej na Pivki posestva večje bile, ni dvomiti, zakaj Bog ni vseh Pivčanov ob enem z oblakov v dolino vergel, temuč kakor drugod so se tudi na Pivki ljudje po rodu množili in se še množé. Al nespametna skerb staršev obema ali vsem trem morda celó štirim sinom lastni dom zapustiti, je koč za koč na kup zidala in krog koč polja mervila. Tako se je rodila s svojimi prebivavci vred vas, katero še vedno kličejo „Koče“, — tako tudi vse druge pivške vasi in posestva.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 13. junija 1860.

Vélikí zbor krajske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Sedaj je začel dr. Bleiweis poredoma naštevati pomočke, spadajoče v versto kmetijskih zadev, ki po njegovih mislih utegnejo odvrčati nadloge deželne.

Pervo, je rekel, je treba, da se več rodovitne zemlje pridobi našemu kmetijstvu, da se bo pridelalo več živeža za ljudi in več klaje za živino. Nekdaj je bila ta zemljica dosti velika, da je redila svoje prebivavce; al zdaj je drugač: veliko več ljudi, veliko več stroškov za življenje, veliko več davkov. Pa kako si more kmet več zemlje pridobiti, ker mu dnarja manjka, da bi si je kupil, zastonj mu pa nobeden nič ne dá? Naša dežela je majhna — meri le 1 milijon in 732.000 oralov in 425 štirj. seznjev — in nihče še ni znašel umetnosti, da bi jo mogli raztegniti kakor raztegnemo gumilastiko. Pred 50 leti je imela prerediti le 416.189 ljudi, — danes mora preživiti 451.941 domačih brez ptujcov, — tedaj 35.752 več kakor pred 50 leti. Kako si tedaj pomagati v takih okolj-sinah, kako pridobiti več zemlje, pa ne krasti sosedom našim Horvatom, Primorcom, Štajarcom in Korošcom kar je njihovega?

Prav pošteno si moremo, dragi rojaki moji, še čez 300.000 oralov rodovitne zemlje pridobiti, če le hočemo, — če le nismo zaspani! Toliko sto tavžent oralov zemlje nam nerodovitne leži v občinskih spašnikih (gmajnah), ki bi se dali lahko v rodovitno zemljo predelati. Tristotavžent oralov zemlje še imamo, ki nam mrtva leži pred nosom kakor mertev dnar. To je zaklad (šac), ki nam zakopan leži, pa ga ne vzdignemo; raji revšino terpimo! Veliko tavžent oralov takih spašnikov je bilo poslednjih 10 let res razdeljenih in naši deželi kot rodovitne zemljiša pridobljenih — ali po natančnih pozvedbah jih še čez 300.000 oralov čaka na odrešenje. Čudno je res to, da prežimo povsod okoli, kje bi kak krajcar si vlovili, — goldinarjev pa ne vidimo, ki pred nami ležijo in jih nogam svoje živine teptati damo! Duhtamo in špekuliramo, kaj bi začeli, da bi si iz nadlog pomagali, — česar pa imamo, tega ne vidimo. Po drugih unanjih deželah so nas v tem že davnej prihiteli; povsod so bili zapuščeni spašniki, dokler jih niso potrebovali, — zdaj ne ene take „gmajne“ več ne vidiš; kar je za rabo, vse je razdeljeno med posamne posestnike in obdelano. Pri nas pa, čeravno smo tako ubogi, da nam morajo žitarji vsako leto okoli 100.000 vagánov žita iz tujih dežel pripeljati, pri nas smo še tako slepi, da ne vidimo, kar nam pred nosom leži.

Že leta 1768 (5. nov.) je bila modra postava dana, da v enem letu se morajo vsi taki občinski spašniki, ki se dajo v rodovitno zemljo predelati, med svoje deležnike razdeliti (razpartiti) in tistim, ki predelajo svoj delež (part) v njivo ali senožet, je bilo zagotovljeno, da 10 let ne bojo plačali večjega zemljišnega davka kakor se je poprej odrajtoval od spašnika.

Al, žalibog, da se ni to s potrebno resnostjo dognalo! Vlada, zanašaje se menda, da pri takem početju, ki sega

v lastni dobiček kmetov, ne bo menda sile treba, je preklicala to postavo leta 1808 in dogotovljenje te razdelitve prepustila samovoljnosti kmetovski. S tem pa jo je napak zadela, zakaj, če v takih zadevah vsakega posebej prašáš ali ga je volja to storiti? overa ta po svoji termi dobro delo tako, uni pa spet drugač, in tako ostane vse pri starem.

Nasvetoval je tedaj dohtar Bleiweis: naj postava od leta 1768 spet svojo moč zadobi, — to je, ukaže naj se, da vsi pašniki, ki so za kaj, razun tam, kjer jih za ovce potrebujejo, naj se v enem letu razdelijo, pa deležnikom tiste dobrote naklonijo, ki jih je ravno ta postava izgovorila tistim, ki obdelujejo svoj kos zemlje. — Kdor ga morebiti ne more sam obdelati, ga bo lahko dal sosedu v najem (štant) ali ga bo pa prodal; po vsaki poti bo dobiček iz razdeljenih spašnikov (gmajn), ki sedaj niso za nič družega, kakor da se živina po njih s praznim vampom klati, gnoj po cesti trosi, žejo terpi, muhe in brenceljni jo mučijo. Da se živina nasiti, potrebuje sirove klaje (trave) vsaki dan najmanj okoli 20 do 25 funtov, — morebiti cel mesec ne rodi toliko trave cela gmajna, kamor se po 20 in še več repov vsaki dan goni. Menda je rajtenga lahka, koliko ugrizkov pride po tem takem na en gobec!

Ko smo po ti poti deželi veliko zemlje pridobili, je pa treba, da se ta rodovitna napravi. Treba je za to gnoja. Gnoja pa ni brez živine. Da si more kmet dosti živine rediti, potrebuje pa več pripomočkov.

Al spet tukaj zadenemo na enake napake, kakor smo jih ravno pred potožili. Gnoja imajo naši kmetje, pa ga — vendar nimajo. Kako to? Kako drugač, kakor da ne vejo ž njim prav ravnati. Najmanj ga gré polovico v zgubo. Postavimo, da v tej ali uni vasi je vés gnoj 1000 goldinarjev vreden, — pa rečem vam, da ga ne spravijo za 500 gold. skup; — za 500 gld. ga zaveržejo vsako leto po nevednosti in nemarnosti, s katero z gnojem ravnaajo. Gnojnica (duša gnoja) se razteka po dvoriših in ulicah ali pa se pogublja skoz tla v gnojniših. — sonce prepeka gnojni kup in mu kakor peč posuši vso pravo moč; kap mu jo pa od druge strani izpera, da nazadnje pripelje kmet prazne bilke na njivo; tam ga pa še raztrese ali dá ležati v malih kupcih, da gré vsa njegova moč rakom žvigat. Napačne gnojnišča so — ne pri vseh — pa vendar večidel na kmetih tisti rak, kateri razjeda kmetijstva, da ne morejo naprej, ker še tistega gnoja, ki mu ga živina napravi, gré najmanj polovica v zgubo; dosti kmetov pa je, ki še gnojnišča in sekreta nimajo. Dobro gnojnišče je največji kapital kmetovo, — pri nas so gnojnišča večidel stergana mošnja, s katero leto za leto kmet polovico dnarja zgublja.

Kmetijska družba si že več kot 40 let prizadeva to napako odpraviti, — „Novice“ že skozi 17 let podučujejo, kako z gnojem ravnati, — al le malo so še opravile, veliko boba pa v steno zmetale. Na poti poduka ni nič več doseči. Svetujem tedaj

2) naj deželno vladarstvo po izgledu parske

vlade zapové, da vsak kmetijski gospodar, naj je kmet ali gospod, si po nauku, ki ga ima kmetijska družba napraviti, mora v enem letu imeti pametno napravljeno gnojnišče, če ne, plača 10 gld. kazni ali pa naj se kaznuje z zaporom. Da se to zgodi, naj so župani odgovorni.

Če so take postave drugod, zakaj bi pri nas ne bile, kjer jih gotovo še bolj potrebujemo. Res je, da kaj takega bi mogel že vsak sam storiti, da bi ne bilo treba postave, — al ker skušnja kaže, da se ne zgodi, in ker gré vsako leto veliko tavžent goldinarjev po taki nemarnosti v zgubo, je vendar to pomislika vredno zlasti v taki deželi, ktera sama po sebi ni bogata in mora po vseh koticih iskati, kje se dá goldinar vloviti. Kar ne gré z lastnim umom, mora posiliti vlada. Če v republikanski Švajci vlada ukazuje, da vsak mora svoje pohoštvo asekurirano imeti, menda tudi mi ne bomo ne cemperca svoje časti zgubili, ako nam postava velevala, kakošne morajo gnojnišča — naš veliki kapital — biti, kakor nam tudi ne preséda, čeravno nam tudi gosposka ukazuje, kako velike morajo oknja biti pri novih kmečkih hišah. Le 10 let naj bo ta postava oestro v veljavi, in naši potomci je ne bojo več potrebovali, ker bojo imeli krog in krog dobre gnojnišča in sami ti izgledi jim bojo zadostna sila.

(Dalje sledi.)

Kmetovanje na Pivki.

(Dalje in konec.)

Zoper to kugo pivškega kmetovanja je edina pomoč razdelitev spašnikov in pa zamenja premajhnih posestvinih koscev (komasacija), najbolje tako, da bi vsak kmet celo posestvo kolikor moč vkup imel, če mu prav hiša v vasi ostane. Pa ker bi bilo pretežavno kaj takega dovesti in bi si morda kak Pivčan raji lase z glave spulil, kot v tako početje dovolil, naj bi se vsaj tako naredilo, da bi vsak kmet lastni del spašnika prejel in bi mesto 30 do 50 mervic polja bilo le 6 do 10 koscev. Potem bi se ložej drevje sadilo, z veliko manjim človeškim in govejim trudom polje obdelovalo in veliko več pridelalo.

Al ugovore že slišim iz obeh strani. Na desni mi vpije pismouk: „To so idealne veše, kakoršne le vrekervniku po možganih blodijo — z veliko denarjem bi se morda dalo kaj opraviti, pa denar, denar!“ Na levi se pa kmet kisi: „Toča mi bo vse pobila, ali suša vzela, ko bo sosed vendar dobro letino imel“.

Res, obá enacih možganov moža! Samo da eden misleč le na svojo mavho vse drugo prezre, — drugi pa meni, da se muhe le ravno tam zbirajo, kjer se njegov močnik hladi. Zakaj si ga tedaj raji ne zlivate v en velik soseskin plavnik?! Zamenjalo bi se, se vé da ne ravno brez truda, pa vendar brez inžunirjev, med katerimi se velikrat taki nahajajo, ki imajo širje in globokeje možnje kot učenosti. Al kmetovavcom bi se moralo pred v glavo vrniti, da to bo njim v dobiček, ne pa v škodo. Res je tudi, da včasih bi ložej kamen pregrizel, kot kmetu starega komarja iz hiše iztiral, tako neukreten je; pa ko se prepriča, da je to in uno za-nj zares dobro, ni tako zabiti, da bi ga ne mogel preveriti. Le serčnost in stanoovitnost v poduku velja. Vedi, če Ti perva, druga spodleti in če obupaš rekši: „to se pravi bob v steno metati!“ nisi prav nič boljši od njega, ki Ti odgovori: „A, kaj bi sadil, saj ne bom sadú doživel!“ — Kdo pa naj kmeta o tej reči s podukom prestvari? Pač nepotrebno prašanje! Komu kmet raji in največ verjame kot farovškemu gospodu? Duhovnom je izročen dušni blagor ljudstva; kaj da bi jim tedaj njegov telesni blagor ne mogel vsaj malo odihljati serca! Bi mar ledeni kot gruden žderleli, ko bi jim se dalo na izbero: službo Božjo opravljati otožnim beračem ali pa zadovoljnim kmetom? Skušnja vse nasprotno

učí. Če je pa taka in če veš, da boš še pet, morda deset let na Pivki delal v vinogradu Gospodovem, ali če si si morebiti svest, da nikoli več iz tiste merzle doline ne prideš, zakaj si sam tako neprestano merzlota, zakaj ne začneš raji kresati ter ogrevati serc? Z ukom, kako naj Tvoj faran polje obdeluje, si ne boš na časti prav nič škodoval, svojemu duhovnemu ukú prav nič sadú zaterl, mar več oboje pospeševal. Ko bo kmet vidil, da mu res skoz in skoz le dobro hočeš, bo tem pripraviši tudi njivica njegovega serca Tvoje duhovno seme sprejemati, ga bo bolj živa vera zalivala, bolj goréca ljubezen ogrevala, in Gospod ga bo slovil ter vsako zernice sadú v bukve pravice zapisal, in ko bo predalček poln, Ti bo iz njega plačilo odmeril, kakor si ti va-nj meril. Po tej poti pridši do hladne kaplje spoznanja bo kmet voljan spolniti ukaz deželne gosposke, ktera mora na noge zavoljo nekterih ostalih terdovratnežev. Potem naj se izvoli v vasi pet ali šest mož, kateri imajo možgane v pravem kotu in pamet v glavi, ne pa v žrelu in ki dobro poznajo lastnosti soseskinih spašnikov in vaškega polja. Ti naj se podajo v hladnih jesenskih dneh iz vasi na prostor; farovski gospod naj gré z njimi, da bo svojo o pravem času čerhnil; kakošen gospod iz grajščine pa, da bo štrohom ukazal jezik za zobmi deržati. Tako boste z združeno močjo spašnike razdelili, raztresene kosčke polja pa zedinili; in kmet se Ti bo že prvo spomlad hvalil, koliko prijetniše je delo. Poduk se vé da ne smé tudi potem zaspiti.

O tej reči bi se lahko še veliko veliko govorilo in pisalo, pa ker se bojim, da bi „Novice“ mojega predolgega besedovanja ne vergle pod klop, *) in ako bi ga tudi sprejele, koliko Pivčanov neki „Novice“ bere?! — raji le ob kratkem še nekterih družih pivških napak omenim.

Vse te skupaj imenujem slabo gospodarjenje, ki se je ali po nevednosti ali pa po nemarnosti na Pivki ukoreninilo in sicer tako, da se najmodrejši gospodarji domišljujejo biti, ki se drugačnemu ravnanju svojih sosedov posmehujejo.

Najčudniša prikazen je pa ta, da večji del pivških kmetov misli, da se jim ne spodobi pečati se z obertnijo, rokodelstvom kakoršnim koli si bodi, celó z narejanjem orodja, ktero morajo vendar po vsaki ceni imeti. Toliko izgledov imajo, da na Pivki najlože živi, kdor se ne peča samo s svojo premajhno kmetijo, temuč poleg nje s kakim prekupovanjem, kupčevanjem itd., po kateri poti se v malo letih iz priproste pivške kočice celó v teržaško palačo preseliti dá. Kdor pa dvomi, mu je li Bog toliko sreče odločil ali ne, si sam beraške hlače na šušmanske ceví natika, če tudi tistih sosedov posnemati noče, ktere je spekulativni duh pred njegovimi očmi iz bajte v zidano hišo prenesel in jim stare dni z lahkim življenjem posladil. Pa takega večidel le spoštujejo, kadar bi mu radi kak krajcar z rok izpulili, sicer jim je najhuji tern v peti in v očeh večji grešnik kot je bil farizeju colnar. Vém, da me bo marsikateri zavernil: „kdo bo pa kupoval, če bomo vsi prodajali!“ Kdo neki kupuje v Terstu, kjer vsi prodajajo! Če se pa vendar tako zlo bojiš, da bi kupca ne bilo, poprimi se kacega rokodelstva, da si boš vsaj za svojo hišo tkal, da si boš sam naredil mizo, klop, stol, da si boš sam slamnato streho kril, naj Ti žena doma srajco naredi in sinu hlače zašije. Tako bi se prihranila marsikaka večjence moke, marsikaka skleda fižola pri hiši, marsikak krajcar v možnji. — Pa ne, tega ne, nikdar ne na blaženi Pivki! Tù mora domač pregovor veljati: „kmet naj kmetuje, čevljar pa čevljari“. Zato se poprime sin rokodelstva le, če je že oče k rokodelstvu obsojen. Sinovi poljedelca so za kaj družega ustvarjeni: starji prevzame očetovo kmetijo, braton je pa odločena v mladosti bratovščina hlapčonov, v

*) Da vidite pomoto, ako mislite, da „Novicam“ niso všeč Vaši spisi, Vas pri tej priči lepo prosimo, berž ko morete nož beseda biti z vsemi obljubljenimi spisi. Vred.

vremenu zoperstavljajo; celó drevju strupeni kozji zob brinja ne vžuga. Če brinjevega germa človeška roka ne zatara, se okoli njega čedalje več zemlje nabira, po kateri in po svojem zernu, svojih koreninicah in vejicah — se germ zmiraj bolj razširja. Kar se pa dozda samo po sebi sém ter tje nahaja, bo v malo letih desti gostejše, ako bi po prvi setvi od sto zern le 40 germičev izrastlo. Kjer se prva sled brinja zapazi, ravno tam naj se drugo seme seje, ktero bo večidel med prvim že odraščeniš še veliko lepše izrastlo.

Tretje ali četrte leto po prvi setvi je pa treba, med brinje seme glogovo ali seme belega ternja sejati, ktero si bo že dobro pomagalo in hitrejše rastlo. Germički bojo zmiraj gostejši; prah, ki ga burja prenaša, se bo med njimi ustavljal; tudi zemlja, ki jo dež spira in odnaša, se bo med njimi nabirala. Germovje bo potem, po svojih odpadkih in koreninah zmiraj gostejše prihajalo in dozda gole tla pokrivalo; vse, kar bo burja ali ob dežji voda med to germovje prinesla, bo med njim ostalo in tako se bo zemlja nabirala. Takošno germovje, posebno če se glogovo ternje križem pripogne, zraste tako gosto, da ne človek ne živina med-nj ne more. Hostno seme, ki je v takošno germovje posejano, kaj veselo raste, ker je vseh nesreč obvarovano — tudi germovje v kratkem prehit.

Prav po kamnitih tleh sem vidil posamne brinjeve, kasneje z glogovim ternjem pomešane germiče; čedalje širji so prihajali in zemljo okoli sebe zarodili, kjer je bila pred gola stena viditi; v 10 do 12 letih sem pa tudi iz teh germov, kamor je burja le mogla zernje zanesti, vidil po dva sežnja visoke hrastiče in bukvice veselo rasti. Posebno kozé so kaj okoli plesale; al v germ niso mogle, in tako je germ prav lepo drevje izredil.

Naj pride tedaj človek na pomoč, in germovje mu bo Kras pogojzdilo.

Nič ni pod nebom, da bi zopernikov ne našlo; tudi temu svetu se bodo taki našli; al naj premislijo, da več ko se Kras gleda — večji prihaja! Kdor se hoče dela po tem kratkem navodu djansko poprijeti, mu v večji vspeh rad še marsikaj družega potrebnega povem; stavim, da mi ne bo nobene pregriznil.

Drugikrat od hostnega semena, ktero gré med germovje sejati, da bo drevje zrastle, ki ga Kras ljubi, pa je tudi kmetijstvu v korist.

V Ljubljani mesca majnika 1860. Ant. Zupančič.

Vélikí zbor krajske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Da se gospodarjem živinska reja polajša, iz slabe živine bolja napravi, z boljo in več vredno živino pa na pomoč pride našim kmetijam, je živa potreba, da se cena živinske soli zniža. Dokler je živinska sol tako draga kakor je sedaj, si je kmetovavci ne morejo kupovati, ker nekteri je še sami za svojo jéd nimajo; brez soli pa hira človek in živina, zlasti goveja in drobnica, in zlasti v takih časih, kadar gospodarji ne morejo svoji živini dobre klaje pokladati; sol zboljša slabo pičo, da je tečnejša in ni nezdrava. Večkrat so že kmetijske družbe vsega našega cesarstva prosile c. kr. ministerstvo, naj se usmili kmetijstva, in zniža ceno soli ter jo dá prodajati po vseh krajih cesarstva po edini tarifi. Čeravno dozda še niso bile uslišane, vendar ne smemo nehati terkati na vrata visoke vlade, zato postavljam tudi med pomočke, kako nadlogam kmetijstvu v okom priti:

3) nižjo ceno živinske soli. Ker je na predlog podružnice radoljske gospod Ambrož danes iznova na vse strani dobro pretresel to važno zadevo, mi ni treba o tem več govoriti.

Rejo goveje živine pa tare pri nas še druga nadloga,

namreč ta, da nam manjka bikov. Številjenje naše domače živine leta 1857 nam je razodelo, da v primeri s kravami je skor povsod premalo bikov (juncov). Ker dosti krav zavoljo tega jalovih ostane, in ker je o takem pomankanju vsak bik dober, da je le bik, je očitno, da to množi kmetijstvu nadloge. Kmetijska družba izposoja sicer podružnicam svojim bike, — al to le malo zdá. Svetujem tedaj — je rekel dr. Bleiweis — naj si po izgledu družih dežel tudi pri nas

4) vsaka občina (srenja ali soseska) oskerbi po številu svojih krav pripravnih bikov. Ker pa taka naprava spada v opravilstvo sosesk ali občin, naj bi kmetijska družba sprožila to reč po deželnem namestništvu takrat, kakor bojo občine po novi osnovi ustanovljene in bo novo deželno namestništvo (Landesvertretung) svojo moč zadobilo. Napravo občinskih bikov po dobrih izgledih družih dežel ustanoviti, bi ne bilo težko, ker je takih izgledov dovelj in je, na priliko, celó v Švajci predpisano, da za 40 do 60 krav se derži en bik za pleme. Da se pa izberajo le dobri biki za ta namen, je ta reč tako uravnana kakor pri žebcih za pleme, kateri morajo tudi licencijo za to opravilo imeti.

Če je vse to v drugih deželah in celó v takih, kjer je, kakor v Švajci, živinoreja na tako visoki stopnji, pač mi ne bomo godernjali zoper tako napravo pri nas, kjer je živinska reja na tako nizki stopnji.

S tem, da si za kmetijstvo naše pridobimo več svetá, da bolje obdelujemo naše polje in senožeti in da si boljšamo svojo živinorejo, pa še ni vse storjeno, treba je — je rekel dr. Bleiweis dalje — da ne pozabimo sadnih drevés in murv. Vse žile moramo napeti, da zasadimo tiste milijone in milijone dreves, ki imajo na Krajskem še prostora dovelj; tako bo gospodarjem sadje in svilarstvo (žida) pomagalo, kadar jim polje in njiva ne obrodi. Ker nas pa skušnja uči, da vsi, tudi sto- in stokrat ponavljani poduki ne zdajo dosti, je treba, da visoka vlada tudi pri nas pride sadjo- in murboreji na pomoč kakor drugod; gotovo ji bo ta pomoč manj stroškov prizadjala kakor jih ima zdaj, ko more večkrat davke odpisovati in verh tega še milodare deliti. Presvitli cesar so ukazali letos, naj se iz državne kase daruje ubogim Dolencem in Notranjcem 20.000 gold.; — nabralo se je po pozivu našega deželnega gosp. poglavarja še družih tavžentov — al koliko more vse to zdati, ker je siromakov toliko? Le malo od teh dnarjev bo doletelo kmetijstvo, njive in senožeti, večino tega dnarja bojo povžili lačni želodci. Al bo državna kasa mogla vselej priti na pomoč, ako se utegnejo take nadloge večkrat ponavljati? — ali ne bo radodarnost drugih ljudi opešala, ako se prepogostoma sliši „dajte, dajte!“ Treba je tedaj po družih potih skerbeti, da se domači pridelki vsake sorte pomnožijo kar najbolj je moč, da drugi studenec teče, kadar je prvi usahnul.

Živa potreba bi tedaj bila, da vlada bi saj skozi 5 let poredoma vsako leto 1000 gold. v ta cilj in konec darovala, da bi se v najrevniših krajih Dolenskega in Notranjskega za ta dnar sadnih dreves in murv zasadilo in izrejene drevesa bolj ubožnim kmetom zastonj darovale; kar bi pa morebiti čez te stroške od vsakoletnih 1000 gold. ostalo, naj bi se za premije najpridnišim sadjorejčom razdelilo. Med vsem sadjem pa naj se češpelj največ zaredi, ker češplja je, kakor koli jo oberremo, kraljica vsega sadja zlasti na Dolenskem, pa tudi na Notranjskem in Gorenškem. Kakor se dozda kaže, bo letos dobra letina za češplje, ako ne pride pozneje kakošna nesreča čez nje. Naj bi se tedaj že zdaj v najrevniših kantonih Dolenskega in Notranjskega poiskali prostori, kamor bi se v jeseni nabranih košic kake 3 ali 4 milijone vsejalo — ravno tako naj bi se za murvino seme odločil pripraven prostor. Prostor se bo že dobil, če se bo le iskal; saj menda nikjer ne manjka občinskih (soses-

skinih) zemljiš, katerih prekucijo smo svetovali v §.1 tega sestavka.

Menda se ne smemo bati, da bi Njih Veličanstvo, prošeno za gori omenjenih 1000 gold. za vsako leto skozi 5 let, ne dovolilo te podpore, ker ni dvomiti, da bi mu Njih eksc. deželni gospod poglavar te prošnje ne poklonili z živo besedo. Če so cesar po sklepu od 10. januarja t. l. Ogrom v povzdigo murvo- in sviloreje dovolili za 6 let vsako leto po 2000 gold., — če so doljnim Avstrijancom v povzdigo sadjoreje za leto 1860 in 1861 dovolili po 600 gold., — zakaj bi nam, ki smo take pomoči še bolj potrebni in take priprave za pospešenje sadjo- in murvoreje še bolj potrebujemo, te podpore ne dodelili?

Ako bi prejeli to podporo, bi nam le trojno bilo storiti, namreč: 1) da si poiščemo pripravnega svetá za izrejo češpljevih in murvinih drevesc, 2) da si oskerbimo dovelj košic za seme in murvinega semena, in 3) da si dobijo povsod možaki, ki te zasadiša v svojo skerb vzamejo. Da se pa to z dobrim pridom dožene, je treba, da domoljubni sosesčani sami, župani, učitelji ljudskih šol, podružnice kmetijske, duhovščina dotičnih fará in kantonska gosposka se vzajemno te reči poprimejo in s terdno voljo doženejo. Da se take naprave ne ustanovijo brez truda in težav, je gotovo, al samo po sebi se na svetu malo zgodi.

Svet moj v tej zadevi je tedaj, da

5) kmetijska družba prosi za gori imenovanih 1000 gold. skozi 5 let, in ako jih po izgledu na Ogerskem in doljni Avstrii prejme tudi kranjska dežela, naj kmetijska družba potem uravna to reč s pripomočjo gori omenjeno. (Dal. sl.)

Iz Tersta v Aleksandrijo.

(Dalje).

III.

Kar se zemlja okoli solnca vertí — in to je že nekoliko let — nastaja za dnevom noč, in navadno ljudje ponoči tudi spé: to je stara reč. Angleži pa, kadar v svojem državnem zboru razkladajo svojo modrost, in včasih tudi marsikaj družega, in pa zaljubljeni, ki se v svitu lune sprehajajo, bodi mlaj ali šip, ponoči ne spé veliko; hvala Bogu, da se jez ne štejem med nje, in da sem drugo noč zopet prav sladko spal.

V torek zjutraj smo bili pa že blizo albaneškega brega. Čisto in natanko se je vidilo mesto Avlona. Bregovi so povsod skalnati in goli; tam pa tam leži v kakem prepadu majhna vas, rekel bi bolje, kamnitna groblja. Pred nami je bil otok Fano, in proti jugu se je vzdigoval počasi iz morja Karf. Tukaj se je vgnjezdila ponosna Britanija, tukaj kraljuje angleški leopard, tern v peti domačim brodnikom v jadranskem morji. Naš sivi Marko jim je prerokoval le malo let še — in znabiti ima prav.

Kako lep je otok Karf, pravi raj na zemlji! le škoda, da prebiva tukaj drug narod. Njega dni sem tudi jez bil vés nadušen za sedanji gerški narod: Miavli, Marco Bocari in še druge take imena imajo nekaj v sebi, česar se ne vidi in ne čuje vsaki dan in kjer si bodi. Kako lepe so tudi pripovedke in pesmi gerške, kjer mlad človek vidi povsod le samo Ahile in Briseide, — v resnici pa okó ostermí, ko pervikrat med nje stopi, in kmalo zgine občudovanje in nadušena ljubezen za te moderne lenúhe.

Med albaneškim bregom na eni strani in med otokom na drugi se je ladja memo visoke svetilnice zavila proti Karfu. Tukaj se odpre pogled, ktereга nikdar pozabil ne bom. Proti jutranji strani je otok lepo obrašen; vidi se, bi djal, odpert pred očmi krasen vert s pomorancnimi drevesi in oljkami nasajen; visoke germovja kaktusa mejé vse pote in vertove; vse trate so bile zelene in okinčane z lepimi hišicami, ki sedaj na bregu morjá, sedaj skrite pod vejami zelenega drevja vabijo popotnika. Morje je bilo mirno

ko zercalo. Majhne ladjice, katerih bele jadra je lahna sapa napihovala, so plavale kakor labudi v varnem zavetju. Krog in krog stojé velikanske albaneške goré, v podnožji pa se vidi turška terdnjava Butrinto s svojim belim zidovjem; pred nami pa je ležalo mesto Karf, ki na ozkem koncu zemlje molí v morje, od spred zavarovano z gradom in s terdnjavo.

Bližina mesta, mirno morje, prekrasna okolica — vse je oživljalo in gibalo družbo; vsi smo bili na stropu, ko se je ravno memo nas peljala druga Lloydova ladja, ktera je našo z veselim hrupom in strelom pozdravljala. Kmaló smo bili v barkostaji; sidra so padle, in ko se je zdravniški komisar prepričal bil, da se kuga in enaki strahovi ne vozijo z nami, smo smeli za tri ure na zemljo.

Od dalječ je Karf tako lep, — blizo pa človeka, ki je naših čednih mest navajen, strah in groza prepadeta, ko ga sprejmejo, stopivši na suho, divji hrup in šum, ko vidi krog sebe nesnažne in gerde podobe vsake baže, ko stopi v ozke in temne ulice, med temne pohišva. Karf je laškemu mestu podoben; Angleži so pa tukaj gospodarji.

Ker nam je bilo za Karf le malo časa odločenega, smo le hitro šli skozi mesto na „Esplanado“ — tako se namreč imenuje lepa in velika planjava, z drevoredjem ob-sajena in občno sprehajališče tukajšnjih mestnjanov. Spredaj stoji veliko kraljevo poslopje, kjer angleški vladar stanuje in pred njim se razgrinuje lep vert. — Kdor pozimi iz snegoodetih gorá in planjav tukaj doli pride, pred seboj vidi zeleno trato, na stranéh stojé drevesa v cvetji; iz rožic si lahko spleteš pod milim nebom venec; kasije in pelargonije s svojim cvetjem ti nasipajo pot; solnce sije toplo; zdi se ti, da prečudne dišave vejejo v zraku, — serce ti od veselja trepetá kakor spomladi!

Ko na „Ameriko“ nazaj pridemo, jo najdemo obdano od neštevilnih bark; povsod so nam ponujali pomoranc, pa s tako silo na prodaj, da smo bili v resnici veseli, ko smo jim srečno na barko ušli. — V tem se je bil pa parobrod že z ogljem previdil; spet se zažene mašina in slovó jemljemo od tega mesta. — Nekoliko novih popotnikov nam je prisedlo, posebno v tretjem razredu, to je, na nekem odločenem kotu verh ladije je med sodi tičal cel kup Gerkov, Arnavtov in Turkov. Zdelo se mi je, da so ti ljudje imeli veliko skerbi v glavi in kaj družega na glavi, zakaj — praskanja po glavi ni bilo ne konca ne kraja.

Tri popoldne je odbila, ko zapustimo Karf. — Po južni smo bili pa že na južnem koncu otoka, pred saboj smo vidili otok Pakso; od Laškega sém je pihala ojstra sapa in morje ni bilo mirno. Proti večeru se vžgejo na vseh stranéh kakor zvezde, različne svetilnice. Noč je bila topla; jez sem dolgo ostal na stropu. Obnebje je bilo jasno, v bledem svitu mesca je berlelo morje in prečudno donelo na uho šeptanje valov. Zdi se ti, da si valovi pripovedujejo od nekdanjih časov, od zlate dobe helenske. Temno so stermele v zrak na strani tesališke gore, kjer so bogovi, muze in junaki se nekda rodili, krog tebe, popotnik, so Livadija, Pakso, levkadske skale, Itaka; tam gori je stala lesbiška devica, preden je obupala in svojo ljubezen in svoje pesmi zakopala v dnu morja! Misolungi, Akcium, Lepanto, — sto in sto spominov napolnuje ti duh: serce je ginjeno, in spomin bega nazaj v starodavne čase. (Dal. sl.)

Podučljivi pregovori.

Zažgati je lahko, hud ogenj pogasiti pa težko. — Ne živi samo za se, temuč živi tudi za druge. — Česar želiš, da bi nikdar ne bil storil, zakaj storiš, in česar želiš, da bi bil storil, zakaj ne storiš? — Nikoli ne kupuj, česar ne potrebuješ. — Nikoli ne prodajaj takih reči, katerih nisi v stanu kupiti. — Z dobrim opraviš vse, s hudo le malo ali pa nič. — Srečen si, ako ne želiš, česar imeti ne moreš.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 27. junija 1860.

Predenica v deteljših.

Že več časa se v deteljših tam pa tam čedalje več predenice (Flachsseide, cuscutta) nahaja, ki veliko škodo dela, ker slak je zlo škodljiv plevél.

Predenico štejejo rastlinoznanci sploh v versto slakov (Windén). Vse predenice imajo steblo, ki se opleta, je brez perja in s serkajočimi koreninicami obdano. Seme predenično v zemlji kalí; berž pa ko mlada predenica tolika doraste, da more sosedne rastline doseči, se začne s svojimi nitkami okoli njih ovijati, zasadi svoje serkajoče korenine v njih mozeg, in ker ji tiste korenine odmerjò, ktere je popred v zemlji imela, ni zdaj z zemljo v nobeni dotiki več. Pletenica ne škoduje tedaj drugim rastlinam le samo s tem, da jih opleta in pomeša, temuč posebno zato, ker njih sokove serka in samo od njih živi.

Vse predenice, ki se v naših krajih nahajajo, so enoletne, to je, čez zimo poginejo njih stebila in njih korenine. Predenica se tedaj le po semenu zaploduje in množi; seme pade v zemljo ali pa se s semensko deteljo pokosí in drugo leto spet poseje.

Predenice, smo gori rekli, je več plemen. Detelji škodljiva je tako imenovana mala predenica, ktera pa tudi druge nizke zeliša napada, ki imajo tanko steblo in mehko poveršno kožo; za trave, germovje, drevje itd. ne mara. Mesca malega in vélikega serpana (julija in avgusta) cvetè.

Ker se predenica po nečistem deteljnem semenu v deteljše zaplodi, se malokterikrat primeri, da bi celo deteljše bilo oskrunjeno po nji. Iz začetka se tedaj predenica le sèm ter tjà po večjih ali manjših okroglih mestih pokaže; od tod pa se na vse strani razširja, in si iz enega kraja v drugega rokè podaja.

Ker so ljudje to vidili, so okoli teh okroglih krajev grabne skopali, češ, da bi požrešnica ne mogla čez to mejo in da bi za tega voljo poginila na svojem prvem mestu. Če so taki grabni dosti široki in če se izkopana zemlja pomeče na predenico, utegne to za kratek čas nekoliko pomagati. Al na velikih deteljših se ti grabni ne dajo tako veliki skopati, da bi saj nektere stebila ne segle čez; al če se to z velikim trudom in velikimi stroški vendar le zgodi, kdo je porok, da ne bi žival, ljudje, vetrovi itd. ne zasejali semena čez graben?

Bolje je, take grabne napraviti, zraven pa posebno na to gledati, da se predenica pokončá, dokler je še na manjših krajih.

Kako pa jo pokončati?

Pravijo, da ogenj jo najgotovše pokončá, ako se suhe slame ali kaj takega na mesto prinese, kjer je predenica, in tako sožgejo predenične stebila.

To je res; al kako pa je s semenom, ki je v zemlji skrito? Tega tudi ogenj ne bo pokončal.

Če se tedaj predenica požiga, se ne smé čakati do jeseni; tudi zgodaj spomladi ni zato pripraven čas. Najbolji čas za požiganje je berž poleti — mesca malega in vélikega serpana, ko se je kalivno seme napravila.

Ker pa se še ne vé, kako dolgo predenično seme svojo kalivno moč obderží, so taki pomočki najbolji, kateri kaljivost semena pokončajo v zemlji.

Nekteri svetujejo za to, gnojne soli v mokrem vremenu potresti čez predenico; sol jo pokončá in gnojna sol ni ravno draga.

Še bolje je vitrijolovo ali hudičovo olje, — al to je predrago za velike kraje.

Najbolje je tedaj močna gnojnica, to je, taka, ktera je sama na sebi in ne z vodo zmešana. Gnojnica ni draga in pokončá, ako se je večkrat in veliko polije ob suhem vremenu po mestu, kjer predenica raste; verh tega tudi ne škoduje zemljišu.

Ker pa predenica pogine, če ne dobí redivnih rastlin, katerim njih sokove serka, bo tedaj gospodar vselej prav storil, ako drugo leto krompir, repo, žito ali kaj takega na take njive seje, kjer se je predenica že zlo razširila. Ta prememba je dober pomoček zatreti škodljivi osat.

Kdor pa deteljo kupuje za seme, naj je nikar ne kupuje iz takih krajev, kjer se je ta nadloga udomaćila.

Véliki zbor krajske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Da pa se novo zasajene pa tudi stare drevesa varujejo škode in ker so gosence njih največji sovražniki, je

šestič treba, da leta 1857 vnovič oklicana postava zavoljo najmanj dvakratnega oberanja gosenc in prepoved nezgodnjega tičjega lova ne ostane mrtva postava, kakor je žalibog! še dandanašnji. Kaj nam pomaga, če imamo tudi dobre postave, če jih pa gosposke, ki bi imele nad njih spolnovanjem čuti, ne spolnujejo! Podružnice kmetijskih družb tožijo, da potrebna postava se ne spolnuje tako, kakor bi imela. Če so župani nemarni, se s tem gosposke po deželi ne morejo zgovarjati, saj imajo toliko oblasti, da jih opomniyo svoje dolžnosti, zlasti ker ji žandarji, ki po deželi hodijo, lahko naznanjajo nečimerne gospodarje, ki so preleni, da bi sebi in celi vasi v prid obirali gosence. — Tudi sl. škofijstvu je došlo leta 1857 povabilo, naj po duhovnih gospodih in učiteljih skerbí, da se ljudstvo podučuje v tem. Ni nam znano, ali je škofijstvo uslišalo to željo in ali so tudi duhovni gospodje s prižnic in učitelji v šolah obernili svojo skerb na to. Menda nam nihče ne bo zameril, ako rečemo, da se dušni in svetni blagor tako vezeta na svetu, da tisti je najbolji dušni pastir, ki skerbí za dušo in telo svojih farmanov, in da menda ni napačno, ako se taki potrebni poduki tudi na prižnicah razlagajo in tako še le prav dobro starim in mladim vtisnejo v glavo in serce.

Ker tudi hrošči ali kebri nad zemljo, njih červi pa pod zemljo drevju, njivam in senožetim delajo veliko škodo, ktera je včasih tolika, da je groza, bi bilo treba, da se sedmič, okliče zapoved, da ob kebrovem letu celi čas, dokler so kebri, v vsaki soseski vsak hišni gospodar pa tudi vsak gostač vsaki dan določeno mero kebrov nabere in jih na tisto mesto od-

rajta, ki ga v ta namen soseskino možje določijo, kateri odrajtane kebre vsaki dan zapišejo, nemarne gospodarje pa, ki ne storijo svoje dolžnosti, zaznamovajo, da se obsodijo v kazen (štrafengo) od 1 do 10 gold. ali v zapor od 12 do 48 ur. Da bi le ta postava moč zadobila, vse drugo se bo lahko storilo.

Kebri naj se mečejo v jamo, ktera je za to napravljena; naj se s kropom poparijo in pomore, potem pa celi kup z apnom potrese. S tako pomorjenimi kebri naj se napravi s perstjo vred tako imenovani mešani gnoj (kompost), ki je zlo rodoviten in tedaj tudi dosti vreden. Kar se za ta gnoj skupi, naj se dene v soseskino kaso za potrebe občinske, ali pa naj se razdeli med deležnike kebrovega gnoja.

— Tako ravnanje ni nič novega; na Tiroljskem, Koroškem in drugod tako delajo. Bravci „Novic“ vedó, da je lani na Koroškem v kantonu Müllstadtskem ena sama soseska čez 10 milijonov kebrov pokončala. Postavimo, da je med temi le tretjina babic bilo, in lahko bomo prerajali, koliko košno zalego so pokončali pridni sosesčani, ker je znano, da ena sama babica leže najmanj 30 do 40 jajc, iz katerih se zležejo škodljivi červi in tri leta potem iz njih novi kebr.

Zalostno je sicer, da je za take dobrotljive reči postave treba, — al ker je taka, ni drugač pomagati, kakor da zapoved nadomestuje pamet. To pa tudi ne bo večno terpelo, zakaj če se enkrat ljudem starim in mladim to v glavi vkorenini, bojo mlajši, ki radi le to storijo, kar so pri očetu vidili, se tega dela sami od sebe poprijemali in treba ne bo jih siliti. Tako bojo tudi červe na njivah poberali, kadar orjejo. Res je, da vseh kebrov in vseh červov tudi s tem ne bomo pokončali, al menda je vendar bolje manja škoda kakor velika, in bolje je, če gospodarju le streha pogori, vsa druga hiša pa mu ostane.

Da pa se sadne drevesa še druge škode obvarujejo, to je, tiste, ki se jim prizadene po hudobnih ljudéh, ki drevje nalasč polomijo ali kakor koli poškodujejo, je treba osmič, da bi se letos oklicana poljska postava oestro spolnovala. Kako hoče imeti gospodar veselje, če se mu z veliko skerbjo in z velikim trudom zasajeno drevje hudobno poškoduje ali pokonča! Kako ga hoče kaj veseliti, kar je v rokah vsakega tolovaja!

Treba je tedaj, da se saj ta postava, ki je za gospodarsko varstvo sedaj oklicana, oestro spolnuje in poškodovanim ljudém nagla pravica zgodi.

Obžalovati pa moramo očitno, da za nas Slovence še ni prišla ta tako potrebna postava na dan, to je, da ljudém še ni oklicana v domačem jeziku! Naši ljudje bi se celó nič ne vedili od te postave, ako bi „Novic“ ne bilo; — al „Novice“ niso deželni zakonik, in vsaka postava še le takrat za postavo velja, kadar je oklicana po cesarski gosposki. In vendar je ravno ta postava zlo imenitna za ljudstvo, da vé, kaj zapopada, kaj ukaže, kje se more poškodovani pritožiti itd. *)

Mnogo tožb se sliši zoper zajce, kateri včasih veliko škodo prizadevajo sadjorejcom; žeteli bi bilo, da bi se zavoljo občnega prida tudi zajci djali pod poljsko postavo.

Da se cena našega domačega vina povzdigne in tako vinorejcom in celi deželi več dobička naklone in nadlogam bolj odtegne, je treba po mnogih potih skrbeti, da se več vredne vina napravijo. Ena pot do tega je

devetič, postava za pravočasno branje ali bendimo, ktere umni vinorejci že dolgo željno pričakujejo. (Dalje sledi.)

Za domače potrebe kaj.

(Zlo umazane tla v hiši očediti) ali, kakor se po domače navadno pravi, „čedno poribati“, naj se najpo-

prej s peskom dobro dergnejo ali poribajo; kakošna masoba ali razlito olje naj se pa dergne z oestro kertačo, ki se pomoči v močen lug, najbolje tak, ki se iz sode ali natrona napravi, ki se v štacuni ali apoteki dober kup kupi; potem se tla s kropom zmijejo, in dokler so še vlažne (moke), naj se namažejo z vodo klorovega apna, to je, klorovega apna — Chlorkalk — ki se dobi dober kup v štacuni ali apoteki, naj se raztopi toliko v vodi, kolikor se navadnega apna dene v vodo, da se belilo napravi za zidovje beliti; — drugi dan naj se potem po navadi tla dobro zmijejo, in tla bojo bele kakor da bi nove bile, ako se je vse prav storilo. — Tako se bere v „Artus Vierteljahrsch.“

Ogled po svetu.

Sicilija.

Ker ves svet obrača sedaj svoje oči v Sicilijo, kjer je Garibaldi kralju neapolitanskemu že vzel glavno mesto Palermo in se ustaja že dalje širi v Kalabrijo itd., ne bo menda odveč, ako ob kratkem popišemo to deželo, kjer se sedaj omenjene prekucije godé.

Sicilija je velik kos južne laške ali italijanske dežele pod kraljem neapolitanskim. Dežela ta, spodnjemu koncu škornje podobna, se le na severnem koncu derži s suho laško zemljo skupaj, namreč s papeževimi deželami; od vseh drugih strani pa je obdana od srednjega (tirenškega in joniškega) morja in pa od jadranskega.

Cela ta dežela pa se deli v dvojno, zato se to kraljestvo tudi imenuje kraljestvo obojne Sicilije, in to je tako-le: V podobi škornjice v morje stegnjene suhe zemlje je doli proti stopalu konec tako, da jo tukaj morje okoli in okoli obdaja. Če se pa tu vsedeš v ladijo in se pelješ po morji, prideš v dobri poli ure spet na suho zemljo pri mestu Messina imenovanem. Tukaj tedaj zlo ozko morje loči eno deželo od druge; ta kraj se imenuje ožina mesinska (faro di Messina).

Pervi veliko večji kos dežele, ki se gori s suho zemljo vkup derži in je za tega voljo le polotok, leži t stran mesinske ožine in se imenuje Neapolitansko s poglavnim mestom Neapolj.

Drugi manjši kos dežele unstran mesinske ožine je na vseh krajih od morja obdan in se imenuje otok Sicilija (otok siciljski), kjer je Palermo poglavno mesto, kterege ima, kakor naši bravci že vedó, Garibaldi v svoji oblasti in odkodar dela dalje naprave, se polastiti celega otoka.

Tako je sedaj očitno, zakaj se kraljestvo to imenuje kraljestvo oboje Sicilije; en kos je polotok, drugi pa popolnoma otok.

Pervi kos — polotok Sicilija — se imenuje, kakor smo rekli, tudi Neapolitansko po glavnem mestu Neapolji. To Neapolitansko pa se deli v več krajin (provincij) in sicer tako, da 10 krajinam z različnimi imeni bolj na gorenji strani se pravi skupaj z eno besedo Abruco (Abruzzo), — 5 krajinam pa bolj na doljni strani se skupaj pravi Kalabrija (Calabria), — ali ob kratkem rečeno: Polotok Sicilija ali Neapolitansko se deli v Gorensko in Dolensko: unemu se pravi Abruco, temu Kalabrija. Povsod je dežela zlo gorata, zlasti pa tisti del, ki se ji prav za prav Abruco (Abruzzo ulteriore in Abruzzo citeriore) pravi, pa tudi Kalabrija je zlo gorato primorje. Apenini pa se pravi tistemu velikemu gorovju, ki se vleče gori od Rimskega skozi celo Neapolitansko noter doli do morja in objema mnogo večjih ali manjih dolin, med katerimi so nektare zlo rodovitne. Blizo mesta Neapolja je sloveča gora Vesuv, ki ogenj bljuje. — Cela ta dežela meri okoli 1500 milj po dolgem in širokem.

Drugi kos — popolnoma otok Sicilija — je ločena, kakor smo gori rekli od une in popolnoma plava v morji;

*) Sploh se vse čudi, kako je to, da se slovenskemu ljudstvu sedaj ne oklicuje nobena postava več v njegovem jeziku, in da še nič ne vé od poljske postave, od nove obertnijske postave itd.

Veliki zbor krajske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Gojzdi (boršti) so pri nas, razun nekterih, v slabem stanu. Menda ni napak rečeno, ako pravimo, da je pri nas le malo komu mar za to, da bi svoj gojzd obdeloval in za zarejo mladega lesovja skerbil; večidel se le jemlje in jemlje iz njih in po roparsko se gospodari z njimi. Taka je na Dolenskem in Gorenškem, še bolj pa na Notranjskem, kjer je goličav čedalje več; pa tudi na Dolenskem — koliko ježic (konopra) so nekaj tukaj hrasti donašali, koliko se jih je prodalo, koliko prešičev spitalo! Kam bomo pa s takim gospodarstvom v malo letih prišli, ni težko uganiti. Zasadite Kras z germovjem in drevjem, da ne bo golih reber kazal, ampak da bode spet gojzd! — tako se razlega glas od več strani in celó vlada si prizadeva, da bi se napravilo „društvo za pogojzdovanje Krasa“ — al žalibog! da se raje ne brani pokončevanje tega kar še imamo! Tu in tam, kjer so gojzdi s servituti obloženi, sekajo nekatere nekdanje grajšine les, da kmali ne bo nič prida nobenemu ostalo. Če pa že taki posestniki, od katerih bi se moglo pametno gospodarstvo pričakovati, ravnaajo tako, kaj hočemo boljšega terjati od kmeta, ki se nikoli ni pečal s pravim obdelovanjem gojzdov; živa potreba je tedaj, da

desetič, bi se gojzdnarstvo, kakor ga predpisuje gojzdna postava od 3. dec. 1852, silama upeljalo.

Ker so kozé mlademu drevju gotova poguba, naj bi se enajstič tudi povsod oestro spolnovala postava, ki prepoveduje kozé pasti po gojzdi.

Za kupce in obertnike so kreditne naprave, pri katerih dobé v potrebi dnarja na pósito; le za kmetije se ni še nič takega osnovalo, ker hranilnica (šparkasa) jim ne posojuje rada, družih kreditnic pa ni. Ni tedaj čuda, da pada kmet tako pogostoma odertnikom v roke. Ako hočemo nadloge odverniti, je

dvanajstič, treba, da bi se tudi za kmetije osnovala kreditnice. Res, da je težava take naprave osnovati in da obilni sveti, ki smo jih o tej zadevi že slišali, še niso nobene take naprave na dan spravili — vendar ni obupati, da se bo to zgodilo, ker je potreba velika in povsod živo spoznana.

Trinajstič: Tudi žitne shrambe ali šparovke moram zaznamovati kot koristno napravo, ki kmetom utegne biti pomoč v nadlogah. Gospod Ambrož je tudi to reč danes tako lepo razložil, da mi ni treba, o nji več govoriti.

Kaj pomaga pa, če si je gospodar pohoštvo lepo sozidal, polje in ngrade pridno oskerbel in če marljivo glešča živinico svojo, — huda ura pride, pa mu pokonča vse. Ker tudi zoper nadloge, ki jih napravi ogenj, toča in bolezen, imamo pomoč — namreč zavarovavnice ali asekuracije, — ker se pa te pomoči ne poslužujejo vsi gospodarji tako, kakor bi treba bilo v njih prid in prid cele dežele, bi

štirnajstič, treba bilo, da bi postava predpisovala, da vsak gospodar si mora zavarovati ali asekurirati svoje posestvo in svoje blago, kakor se to godi v nekterih deželah. Ako so vsi gospodarji zavarovani, pride na vsakega le malo plačila.

Naša notranjska dežela je pogostoma v velikih nadlogah po povodnjah, ki se ondi v nekterih dolinah nahajajo; treba bi tedaj bilo

petnajstič, da vlada, ktera reke uravnjuje (regulira), bregove zida, ceste dela, bi tudi povodnje notranjske v svojo skerb vzela, da bi se s korenino izruli vzroki, ki napravljajo ubogim Netranjcom nadlogo povodinj. Lepe senožeti bi potem tam stale, kjer sedaj le nastelj raste, in plodno polje bi dajalo lastnikom dovelj dobička — po tem pa tudi vladi sami, zakaj vladna kasa se le tedaj dobro počuti, kadar imajo tudi ljudje kaj; če je ljudstvo ubogo, je tudi državna kasa uboga; cesar si sam sebi pomaga, če pomaga ljudem.

In poslednja pomoč — je rekel dr. Bleiweis — ali prav za prav perva, ki je tako rekoč steber posvetne človeške sreče, so dobre ljudske šole in sicer tako napravljene, da si kmečki fant v njih tiste vednosti pridobi, ki so mu potrebne, da se more umnega kmetovanja lotiti. Ne, da bi se v ljudskih šolah že popolnoma kmetijstvo učilo, al treba je, da se fantom berž ko so se v domačem jeziku brati, pisati in enmalo rajtati naučili, začno razlagati tisti nauki, kateri soznanijo kmečkega fanta s tistimi vednostmi, ki so tako rekoč podlaga za učenje kmetijstva, postavimo, natoroznanstvo, fizika, kemija itd. Nikar naj se ne ustraši nobeden teh imen! Le imena strašijo, ne pa reč sama. Vsaka reč se dá po domače umevno razložiti tudi ne učenim glavam. Živa priča tega so Vertovcova „kemija“ in pa učenci naše kmetijske šole, ki pridejo s preprostim umom v šolo, in se v dveh letih toliko fizike, kemije in več družega naučijo, da morejo potem razumeti kmetijske bukve. Našim dosedanjim šolam za to ni nič ali celó malo mar, ker njih namen je vès drug kakor za praktično življenje kmečkega fanta skrbeti. Potlej pa se očita našim kmetom, da so neumni, da kmetijstvo ne napreduje kakor drugod itd., — za Božjo voljo! kako bo napredovalo, ker kmetom tiste šolske omike manjka, ki mu odpre glavo za daljno prevdarjanje. Treba bi tedaj

šestnajstič, bilo, da bi se ljudske šole tako prestvarile, da bi se gledalo pred vsem na to, česar bo kmečki fant ko kmet potreboval.

Teh 16 reči je, s kterimi, ako bi se resno upeljale, bi se dalo nadlogam naše dežele v okom priti iz kmetijskega ozira. Marsikaj bi hitro pomagalo, marsikaj še le pozneje; ne dá se vse mahoma na bolje obrniti, kar se je dolgo zanemarjalo. Vse pa je le mogoče, ako se vlada zedini z ljudstvom v delavnosti svoji, zakaj „z zedinjeno močjo“ se dá marsikaj opraviti, kar samec ne more.

Več teh 16 reči je takih, ktere spadajo samo v roke prihodnjih svobodnejih občin ali sosesk in pa obljubljene samostojne deželne namestnije — za 1., 2., 3., 5., 6., 7., 8., 9. in 11. pa bi bilo treba, da se kmetijska družba oberne do c. k. deželnega poglavarstva, ostale druge prepustivši prihodnjim občinam in deželni namestniji.

(Dalje sledi.)

Nobenega mokrega zidovja več!

„Keine nassen Mauern mehr!“ — „nobenega mokrega zidovja več!“ Tako se bere v dunajskih časnikih oznanilo nove znajdbe, ki je cesarsko privilegijo dobila, po kateri se dá mokrota ali vlaga iz vsacega zidú od zunaj in znotraj v turnih, hišah, hlevih, vežah, sekretih in kjer koli si bodi odpraviti.

Ta pomoček je našel Kristijan Haumann na Dunaji (stanujoč v Michelbeuern, Währinger-Liniengasse Nr. 4). V svojem oklicu pravi, da dosti reči je bilo zoper mokro zidovje že hvaljenih, pa nobena se dosihmal še ni prav poterdila. Njegova znajdba obstoji v nekem kitu iz svinčenih platičev, kateri mokroto zadržuje in s kterim se zid prevleče. Čez to prevleko se z redkim moltrom prerajha, da je zidovje od zunaj tako kakor vse drugo. Za 30 let — pravi gosp. Haumann — pomaga gotovo ta pomoček, skozi 5 let pa on popravlja vse, ako bi kaj treba bilo. Gospod Haumann naznanuje veliko pohoštvo, cesarskih in drugih, kjer je že to reč naredil; v tem oznanilu beremo tudi grad v gornjem Boštajnu in Dvoru na Krajskem (Savenstein und Weixelstein). (Morebiti bi nam kdo vedil povedati, kako se ta znajdba tū obnaša?)

Cene, po čim je to, ni oznanil, pa vsak jo lahko zvé, ako se naravnost pri njem oglasi. —

Ker se nam ta znajdba imenitna zdí, ako je res gotova, jo naznanjamo svojim bravcom in prosimo, če jo kdo skusi, naj nam pové, kako in kaj.

IX. Pričujoča postava nikakor ne spreminja tistih pravic, ki jih postava od privilegij naklanja, imetnikom privilegij zavolj kake iznajdbe, poprave ali najdbe.

X. Našemu ministru notranjih reči je naročeno, izpeljati to postavo. (Dalje prihodnjič.)

Véliki zbor krajske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Potem, ko je gosp. dr. Bleiweis zboru razodel svoje mnenje, kako bi se dalo iz kmetijskega ozira večkrat se ponavljajočim nadlogam naše dežele v okom priti, je gospod dr. Ahačič poprijel besedo rekši: Jez v obče rad poterdim, kar je gosp. dr. Bleiweis svetoval v blagor naši domovini, vendar s tem po mojih mislih ni še vse pri kraju, ker gosp. dr. Bleiweis-ovi svetovi obsegajo le bolj to, kar naj bi se storilo, jez pa imam še marsikaj svetovati, kar naj bi se opustilo. Preden pa to slavnemu zboru razložim, naj omenim nekaj še zastran razdelitve občinskih pašnikov (gmajn). Take pašnike razpartiti, bi bila gotovo velika dobrota; al zapovedati to in siliti ljudi, da morajo gmajne razdeliti zdaj še ni mogoče, ker je še dosti takega svetá, zavoljo kterega je pravda, čigav da je; treba je tedaj, da se pred ta reč razsodi in vsakemu svoje pravice določijo.

Gospod dr. E. Costa se je na to oglasil in rekel, da gospod dr. Bleiweis gotovo ni menil tistih pašnikov, ki spadajo v versto prepirnih ali pravdi še podverženih reči, tedaj ne tistih, o kterih bojo komisije še le sodile, ki so ravno zdaj postavljene za poravnanje zemljišnih pravic in dolžnost, ampak menil je sila veliko množico tistih občinskih pašnikov (gmajn), kterih deležniki so dobro znani in med ktere se dá svet brez vsega zadržka lahko berž razpartiti. — Dr. Bleiweis poterdi, da le tistih tisuč in tisuč oralov občinskih pašnikov, ki jih je gori omenil, naj se hitro razdeli med deležnike, ker o njih ni nobene pravde več, čigavi da so.

Potem poprime gosp. dr. Ahačič spet besedo in začne govoriti o tem, kar je izperva rekel, namreč, naj se opusti in odverne marsikaj, kar nadloge pomnožuje kmetijam, in tu sém spada tudi to, ako gosposka (sodniška in politična) pri na kant djanih kmetijah po sodniških služabnikih dá rubiti vso živino, živinsko klajo, kmetijsko orodje in semensko žito, ktere reči kmet za svojo kmetijo tako potrebuje, da brez njih ne more več kmetovati; take reči se brez vsega pomislika za premikljivo blago (mobilare) vzamejo, popišejo, rubijo in poprodajo. Al teh reči modra postava ne stavi v versto premikljivega blaga, ampak §. 296 deržavljanskih bukev (bürgerl. G. B.) jih stavi v versto nepremikljivih, ki se ne smejo kmetu vzeti, kakor rokodelcu po 340. §. ne njegovo za rokodelstvo najbolj potrebno orodje ne, pa tudi ne dopusti, da bi se kakemu dolžniku vzelo za vsakdanje potrebe potrebno oblačilo.

Gledé na vse to svetuje gosp. dr. Ahačič: naj kmetijska družba c. kr. deželno poglavarstvo pripomoči prosi, da bi se, kadar se ima kakemu na kant djanemu kmetu po sodniški ali politični gosposki premikljivo blago rubiti in prodati, saj toliko žita, toliko lesa, toliko živine in živinske klaje in tisto orodje, ki je kmetu potrebno, da more dalje kmetovati, za nepremikljivo blago štelo in se tedaj rubiti ne smelo, — tudi naj bi sodniški služabniki nikoli sami ne prišli rubit, ampak vselej naj pokličejo soseskinega moža kot zvedenca, kteri naj bi določil, kaj se brez pogube kmetove rubiti ne dá, zakaj taki kmet nima dnarja, da bi mogel še le pravdo začeti, da bi se to ali uno ne rubilo; tudi naj se gosposkinim (rihtnim) služabnikom oestro zaukaže, da se pri rubljenji obnašajo zmerno, kakor postava veli.

Njih eksc. deželni poglavar so na ta svet opomnili, da bi utegnil kredit sploh škodo terpeti in bi se ljudém neraji

dajalo na upanje, ako bi se toliko reči štelo med nepremikljivo blago, ki bi se rubiti ne smelo, kadar dolžnik ne more drugač plačati.

Gosp. dr. E. Costa pravi, da se od sodniških hlapcov ne more misliti, da bi mogli prav presoditi, kaj in pa koliko žita, živine itd. spada v versto tistega blaga, ki je za gospodarstvo neobhodno potrebno in bi se kmetu rubiti ne smelo, tedaj dostavlja gosp. Ahačičevemu nasvetu le-to: naj bi pri rubljenji premikljivega blaga vselej tudi gosposkin uradnik pričujoč bil.

Na to odgovori gosp. dr. Ahačič, da gosp. dr. Costa-tovega dostavka ne more poterdti, zakaj eksekucijsni stroški so že zdaj dosti veliki in bi potem takem se še bolj narastli, ker bi treba bilo še uradnika plačati. Tudi naši mlajši uradniki niso v kmetijskih rečeh tako podučeni, da bi mogli prav razsojevati, kaj je za gospodarstvo neobhodno potrebno in kaj ne. Župan ali kak drug županijsk svetovavec, kterim je stan njih sosedov najbolj znan, bojo vselej najbolj vedili določiti, kaj je treba, da se rubljenemu kmetu pusti, da more še dalje kmetovati.

Zbor je poterdil vse dr. Bleiweis-ove nasvete, pa tudi dr. Ahačičev dostavek. (Dal. sl.)

Od orgel sploh,

posebno pa od novih orgel v Ipavi.

Iz Ipave. J. G. — V zadnjem shodu duhovšine v Ljubljani so me gospodje od več krajev po orglah popraševali, ki so se za farno cerkev v Ipavi delale, ali so že dodelane, in kakošne da so. Se vidi, da si mojster gosp. Franc Dev iz Ljubljane, ki je te orgle izdelal, še nobenega hvalivca ni najel, ki bi ga na vse strune razglasoval in hvalil, kakor se pogostoma oglasujejo in zerno in pleve enako hvalijo. Zatoraj bom morebiti komu ustregel, da sam povem, kar se dá od orgel sploh in od mojstra Dev-a povedati.

Orgle so že dogotovljene; v véliko saboto so v čast godu vstajenja našega G. J. K. pervikrat zapele; prav dogotovljene so bile pa nekaj kasneje, tako da njih očitna preskušnja je še le 29. maja mogla biti. Imajo 24 glasnih spremenov ali registrov, dvanajst v vélikem, šest v zgornjem podperstniku (manualu) in šest v podnožniku (pedalu). Principal v vélikem podperstniku je mere šestnajst čevljev, drugih pet spremenov meri po 8, med kterimi se trobenta z jeziki šteje; drugi so manjše mere, toda mikstura in kornet sta trojnoverstna. Gornji principal je osem čevljev in na tistem sapniku (Windlade) stoji tudi „vox humana“, ki se v podobi od vseh drugih pišal močno loči. Vsak spremen v podperstnikih šteje po 56 pišal, tako, da seže na desno do $\overline{g}$, in na levem je, kakor se že povsod dela, velika oktava neokrajšana.

V podnožniku šteje vsaki spremen po 24 pišal, kar se malo kje dobi. Principalbas odpert in pozavna merita po 16 čevljev, „unterzac“ 32', drugi trije po 8'. V celih orglah je glasov 1360.

Dve reči ste me gnale, za preskušnjo in presojo teh orgel pervake v glasbini povabiti, enkrat zato, ker je izdelovanje veliko več dnarja pobralo, kakor je bil mojster sam presodil, drugič zato, ker je on po deželi še malo znan, da ga pristojni umetniki po njegovem prvem večjem delu ali v nič pokopljejo, ali ga pa deželi po spodobnosti priporočijo. Povabil sem bil dobro znanega gosp. Rihar-ja, vodja glasbine v škofijski cerkvi in gosp. Antona Nedveda, c. k. učenika v glasbini in vodja družbe godbinega soglasja iz Ljubljane. Povabil sem bil tudi iz Gorice v tej reči najbolj slovitega gospoda, pa je bil zadržan priti.

Perva dva gospoda sta bila prišla, delo na vse strani do najmanjih reči pregledovala, glasove vseh spremenov posebej, spremene med sabo, in vse skupaj poskuševala z vednim ozirom na to, kar je bil mojster v svojem obetu

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 25. julija 1860.

Vélíki zbor krajske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Kmetijskim razgovorom, ki so se v tem vélíkem zboru prav živo verstili, je na koncu gosp. Dežman dodal nekaj vremenskih premišljevanj s posebnim ozirom na kmetijstvo. Glavni obsežek njegovega govora je bil le-ta:

Od nekdanj že so se kmetovavci z vremenstvom močno pečali. Skušali so iz raznih prikaznin v naravi prihodnje vreme uganovati; skovali so kmečke pregovore ali vremenske prerokovanja, ktere so bile že pri starih Rimljanih v tako visokih čisljih, da je pervak rimskih pevcov Virgili v prekrasni pesmi o poljodelstvu tudi njim nekaj verstic odločil. Pa sedanja vremenska vednost ali „meteorologija“ jih je na tehtnico natoroznanskih vednost djala in večidel overgla. Ona je prerokovanje vremena pratikarjem prepustila, in spozná za zdaj natančno opazovanje in zaznamovanje vseh vremenskih prikaznin za svoje poglavitno opravilo. In kde bi mogel to vednost z novimi opazkami bolj obogatiti, kakor umni kmetovavec, ki se vedno v prosti naravi giblje in za-njo tudi pravo razumljenje ima? Zraven pa tudi ljubezen do naše domovine terja, da lastnosti svoje dežele po vseh stranéh preiskujemo, ne le tega, kar zemlja v svojem drobu zakriva, ali kar na njenem poveršji raste in se giblje, temuč tudi vse lastnosti ozračja. Krajnska dežela spada v versto tistih okrajin, kjer je podnebje zelo mnogoverstno. Bližina morja, njena višja ali nižja lega in njene visoke gore to uzrokujejo. Pri toliki različnosti krajskega podnebja so vendar natančni vremenski zapisniki še zmiraj le bela vrana; mi jih le iz kakošnih treh krajev v celi krajski deželi poznamo. Želeti bi bilo, da bi tudi omikani kmetovavci se posebno opazovanja in zapisovanja taistih vremenskih prikaznin lotili, ki so poglavitni uzroki dobrih ali slabih letin, gorkote namreč in dežja.

Gorkota se s toplomerom ali termometrom meri, pa le po natančnem najmanj trikratnem zapisovanji vsaki dan se more popolen pregled njenega celoletnega pregibanja dobiti.

Še bolj pa se pogrešajo na Krajskem natančne mere celoletnega dežja in snega. Krajnska dežela je v primeri z drugimi z dežjem obilno oblagodarjena. Že Valvazor je v prav domačem in priprostem duhu od dežja na Krajskem pisal: „Krajna ne terpi žeje po dežji, ker jo zaporedoma pohleven dež odžeja, kadar se ga najmanj nadjamo. Včasih kar oblaci na nebu ni, in hipoma se megla v gorah, posebno v snežnikih nakopičijo, ki se naglo v ploho spremené. Tako pride dež na dan po 2 ali 3krat, tudi po 4krat, posebno na Gorenskem, pod snežniki. Tam se ne more za 2 ali 3 ure zagotoviti, da bode suho in brez dežja ostalo. S tem pa ne rečem, da vsaki dan dežuje, ker včasih 8 pa tudi 14 dni preteče, da kar kapljice z neba ne kane. Tako Bog celo deželo z mokro, ali prav za prav s suho šibo kaznuje, in večkrat suša delj časa terpi v veliko škodo sterno, vinu in sadju. Zakaj pa večkrat suša nastopi, je (po Valvazorjevih mislih) ta, ker na Krajskem preveč oblakom zvoné in tako dež zapodé. „Komaj se meglica prikaže, že

po vseh zvonikih zavolj strahú pred točo pozvonjajo, da bi oblake pregnali“.

Dežnica in snežnica so pa mérite s tako imenovanem dežjomerom ali ombrometrom, kteremu tudi najmanjši škropivec ne uide. Merilo je tako, da pové, kako visoko bi voda na gladki ravnini stala, ako bi zemlja nobene kapljice ne popila, in bi je tudi nič v zrak ne spuhlo. Ako se posamezne dežnice skozi celo leto soštejejo, se dobi mera celoletnega dežja. Po petletnih skušnjah znesete celoletna dežnica in snežnica v ljubljanski okolici 4 čevlje, to je, 4 čevlje visoko bi voda, ki je z neba padla, na ravnini stala, ako bi se od nje nič pozgubilo ne bilo. Zares smo Krajnci bogati proti Dunajčanom, kjer skozi celo leto le za 16 pavcov dežja in snežnice pade; Celovčani je imajo 32 pavcov, Teržaščani ravno toliko, Benečani 33, v nekterih krajih furlanskih planin kakor Tolmezzo znese do 90 pavcov, in gotovo so tudi naša bohinska dolina, Krajnska gora, Teržič, Kamnik itd. s tem krajem v eni versti. V Ljubljani imamo počez skozi celo leto 153 deževnih dni, pa tudi še nismo slišali, da bi bil marelar na Krajskem na kant prišel. Na vsak deževni dan pade dežja za 3.7 čertic ali linij, kar tudi o hudi poletni suši že nekaj zdá. Pri hudih plohah pa tudi doseže dva pavca. Na razne letne čase spada, ako po odstotkih rajtamo, in sneg v snežnico stajamo, na zimo 18, na pomlad 23, na poletje 24, na jesen 33 delov celoletnega dežja. V številu deževnih dni sta si pomlad in jesen enake, imate jih 42, na poletje jih štejemo 35. Največ dežja za vsaki deževni dan spada v jeseni, namreč 4.5 linij, v poletji 3.5 linij, spomladi 3.4 linij. Med mesci je najbolj deževen oktober (kozopersk), tudi so njegove plohe najhujše, in po njem večkrat povodnji nastopijo. On šteje 15 deževnih dni, in dežja za 87 linij, in na vsaki deževni dan pride skoraj 5 linij. Njemu verstnik je majnik, ki ga v številu deževnih dni za 2 prekosí, njegova dežnica doseže 63.1 linij, na vsaki deževni dan pa 3.7 linij. Po tema dnevnoma se uni mesci — razun zimskih, kterih tukaj ne obračtamo — tako-le versté:

	Méra dežnice	Število dež. dni	Koliko dežja padena vsak deževni dan
mesca septembra	55.6 linij	12	4.8 linij
„ julija	49.0 „	13	3.4 „
„ junija	36.7 „	11	3.1 „
„ marca	35.4 „	13	2.6 „
„ aprila	34.6 „	13	2.6 „
„ avgusta	29.0 „	10	2.9 „

Najmanj dežja ima avgust ali vél. serpan. Suša vélíkega serpana in pa kvaterna slana ste „Scylla in Charybdis“ za ajdove žganjce.

Kako je pa to, da akoravno je krajnska dežela memo drugih skoraj najbolj deževnata, jo tudi suša hujše memo družih pritiska? Poveršna rodovitna zemlja je tukaj sploh le plitva, in njena kamnitna podlaga je kakor sito osnovana, da se deževnica kmalo pozgubi. Koliko rodovitnih delcov tega blazega nebeškega darú po tem takem rastlinam uide! Že slavni francozki kemikar Boussingault je

po natančnih preiskavah našel, da deževnica nekaj amonija v sebi ima, ki rastlinam najbolj tekne. Tudi v tem oziru, da bi se obilna deževnica najbolj v prid obračala, se mora to potrditi, za kar se „Novice“ vedno potegujejo, da se namreč to le zgodi po obilnišem špoganji takih rastlin, ki so za klajo, ker le te, ker so bolj košate memo žitnih, tudi več mokrote popijejo, in jo njivam delj časa prihranijo.

Tudi od toče na Krajskem, akoravno smo od nje hudo tepeni, imamo le redkih zaznanil. In vendar bi marsikterega mikalo zvediti, ali se je toča na Krajskem, naj postavimo, od kar je eno stoletje preteklo, pomnožila, ali so njene sedanje uime hujše od nekdanjih, in katerih krajev so se posebno lotile?

Sicer nam govorica starih ljudi na to dokaj odgovoriti zna, pa naj se tudi pomisli, da najtočniši dokazi so taisti, v katerih številke govoré; zatoraj je natančno zapisovanje vseh uim, ki po toči pridejo, in njenih fizikalnih prikazih kaj važna reč. Tudi bi znal marsikteri vprašati: zakaj v tej ali uni okrajini zdaj toča večkrat bije? Že slavni francozki naravoslovec Arago je na to vprašanje odgovor dal, namreč zato, ker so se gojzdi pokončali. Pa naj postavimo les besede slavnega moža, kateri pravi: „Gojzd pokončati toliko pomeni kakor število strel vodov ali magnetov odpraviti, ki je enako številu posekanih dreves. Tako se zgodi, da ravno tiste električne moči, ki so se poprej vedno in polagoma po drevesih v zemljo odpeljale in ki točo napravljajo, zdaj na enem mestu čezmerno, kjer odvodnikov nimajo, narašajo. To ni izmišljaja, temuč po skušnjah potrjena resnica. Na Sardinskem je toča od leta 1820 do 1828 za 46 milijonov frankov škode napravila. Samo tri doline so bile pred njo obvarovane, namreč susanska, aostanska in višja morienska, in vse tri imajo v celem sardinskem kraljestvu najbolj pogojsdene goré.“

Ali bi nek enaki razkazki zastran toče na Krajskem ne bili v spričo, da je Arago resnico govoril? In ko bi se kadaj na Krajskem napravile zavarovavnice ali asekuracije zoper točo, bi za njeno izpeljavo enaki s številkami potrjeni dokazi veliko pripomogli.

Razun gorkote, dežja in toče tudi vetrovom gré natančno opazovanje. Posebno pa pogrešujemo bolj izpeljanih naznanil o krašovski burji.

Koliko se je že govorilo o pogojsdenji Krasa, — kako malo pa izpeljalo! Ali bi ne bila prva podlaga v ta namen, da bi se na drobno na znanje dalo, kar nas sedajno rastlinstvo na Krasu podučuje, kako se tam pazno germovje, šibovje in drevje pri najneugodnih okoljsinah obnaša? Takih dokazov še zmiraj pogrešamo, in vendar pri vseh začetkih, kjer se človek z natorskimi močmi v boj podá, mu ravno narava sama pot pokaže, kako bi njene zadržke premagati mogel. —

Ta na vsako stran mični govor je zbor s posebnim veseljem sprejel. Da bi pač resnične besede ne bile glas upjočega v pušavi! Da bi možje na deželi, ki so zmožni za to, se lotili zaželjenega opazovanja in podpirali gospoda Dežmana v tem ne le za vednost zanimivem, temuč tudi za kmetijstvo koristnem početju! Naj bi se nekteri domoljubi po Gorenskem, Dolenskem in Notrajskem pomenili o tej zadevi z njim! Vemo, da jim bo vse rad povedal, kako in kaj. (Dal. sl.)

Nova postava za obertnije in rokodelstva.

(Dalje).

Pervo poglavje.

Kako so obertnije razdeljene.

§. 1. Nekterih obertnij (to je sploh takošnih del, ki človeka živé) sme se poprijeti vsak, samo da gosposki to napové (take so svobodne obertnije), pri družih pa je treba

posebnega dovoljenja od gosposke (te se imenujejo dopustne obertnije).

§. 2. Ktere obertnije so dopustne. Tiste obertnije, pri katerih je z ozirom na očitni prid in blagor treba, da se sme z njimi pečati samo, kdor prejme posebno dovoljenje, štejejo se za dopustne obertnije.

§. 3. Ktere obertnije so svobodne. Svobodne obertnije so vse tiste, od katerih ni izgovorjeno, da so dopustne.

Drugo poglavje.

Kdo se sme samostalno pečati s kako obertnijo; česa mu je potreba za to.

1. Sploh.

§. 4. Samosvojnost. Da kdo sme kakoršno bodi obertnijo imeti samostalno (na svojo roko), potreba mu je sploh pravice, sam s svojim premoženjem gospodariti.

Na račun (rajtengo) taci, kateri nimajo oblasti, s svojim premoženjem gospodariti, kakor jih je volja, ne morejo se opravljati obertnije drugači kakor da to njih postavni namestovavci dovolijo, da pristojna gosposka dopusti in da jim se postavi pripraven namestnik (§. 58).

V tem, kdo sme začeti kako obertnijo, ne dela nikačega razločka, ali je možkega ali ženskega spola.

§. 5. Skupne osebe. Skupne osebe ali skupščine smejo imeti kako obertnijo pod tistimi pogoji kakor kak samezen človek, toda postaviti morajo pripravnega opravnika za namestnika (§. 58).

§. 6. Razni stanovi. Ali je duhovnikom, redovnikom (mnihom), vojakom, cesarskim urednikom ali drugim očitnim postavljencom prepovedano pečati se z obertnijami, vidi se iz dotičnih stanovskih in službenih zapoved.

§. 7. Kdo ne sme začeti obertnije in kdaj ne. Kdor je bil obsojen zavolj kacega hudodelstva sploh, zavolj pregreška ali prestopka iz lakomnosti po dobičku ali zoper očitne lepe šege, zavolj kontrabanta, zavolj težkega prestopka zoper državne (cesarske) dohodke ali zavolj konkursa (kanta), ktere je sam kriv bil, temu naj se takrat ne pripusti začeti obertnijo, kadar bi se po posebnosti obertnije in po lastnosti početnika bilo bati, da utegne napak delati. Kadar bi kaj tacega bilo, naj se mu tudi med preiskovanjem (dokler pravda teče) ne pripusti, da bi obertnijo začel.

§. 8. Komur je sodba kake sodne ali pa upravne gosposke vzela pravico, pečati se z obertnijo (§. 136), ta ne sme začeti nikake takošne obertnije, s katero bi se spodneslo to, kar je sodba hotla. Pri takošnih sodbah upravnih gosposk pa sme politično deželno poglavarstvo obsojence postaviti nazaj v poprejšni stan, če so se po tem delj časa lepo obnašali.

§. 9. Občinska vez. Za to, da kdo začne kako obertnijo, ni treba, da bi ga vzeli v občino (sosesko, komun), v kateri misli obertnijo imeti, in obertnija sploh ne spreminja v ničemur pristojnosti v katero bodi občino.

§. 10. Tujci ali unanjiki. Če državne pogodbe ne vелеvajo družega, bode ministerstvo notranjih reči razsodilo za vsak primerljaj posebej, ali gré kacemu tujcu (človeku iz unanjih dežel) dopustiti, da bi se v avstrijskem cesarstvu samostalno pečal s kako obertnijo.

Posebna zapoved vелеva, ktere kupčijske potnike za zunanje kupce in obertnike in kako jih gré pripuščati.

§. 11. Ali se sme kdo ob enem (hkrati) pečati z več obertnijami. Dopuščeno je, da se en početnik pečá ob enem z več obertnijami.

§. 12. Obertnije v mejnem okraji. Kdor hoče v mejnem okraji začeti kako obertnijo, ktera se pečá z rečmi prigledu ali čutju podverženimi, mora tudi vprihodnje spolniti vse to, kar vелеvajo finančne postave.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemané za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 8. avgusta 1860.

Nekaj poskušinj iz Notranjskega.

Dež novo seme (sibirisches Heilkraut) je bilo v več krajih tukajšne kmetijske podružnice lansko pomlad posejano; to pomlad smo čakali, da bo zelenilo, al up je bil prazen. Morda je bilo seme premalo dozorelo?

O lupini ali volčjem bobu (Lupine) so Nenci mnogo pisarili, pa se bomo javaljne z njimi ukvarjali. Ako se grah vsadi na tisti prostor, naj je pognojen ali ne, in naj se porabi za kermo ali za gnoj ali pa naj dozori seme, je po moji skušnji na vsako stran memo lupine trikrat več vreden. Ako so pa koga v tej reči skušnje drugače zadržile, pa naj pové! *)

Siva ajda se lani tukaj ni mogla zavolj prehude suše kaj posebno obnesti, zato pa mislim, da bo letos to, kar je lani zamudila, obilno namestila, zakaj prav lepo cveie.

Petero liber mnogoverstnih podzemljic (krompirja), ki nam jih je preteklo leto slavna kmetijska družba iz Ljubljane poslala, je bilo posajenih; da bi se bilo obsadilo z njimi več prostora, se je tudi nekaj posameznih očes izročilo zemlji, ki pa niso zmožne bile kaliti, kar očitno kaže, da celó premajhnih kosčikov ne veljá saditi. Vendar se je v veliki suši in tudi na suhem kraju bilo pridelalo teh podzemljic jerbas srednje mere, ki so bile kaj lepe in skoz in skoz zdrave; letos pa mislim, da se bodo na mernike mirile.

Brali smo, da voda ne zmerzne in se ne vledení, če se v nji raztopí galuna. To smo poskusili, in bi bili res radi v cerkvenih kamnih in posodici na aldovniku vodo ohranili v najhuji zimi; toda zimski mraz ni galuna nič porajtal — ta je tedaj bosa. Križnogorski.

Veliki zbor krajske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Doktor Bleiweis je imel popis pripravljen, da bi bil povedal, kaj se je lansko leto in letošnje pomlad storilo in skusilo na vertu kmetijske družbe na spodnjih Poljanah; ker je pa časa zmanjkalo zavoljo drugih obširnih reči, ni bil zboru na znanje dal, natisniti se pa vendar mora. Iz tega popisa posnamemo za „Novice“ sledeče:

Iznova se je zasadilo 45 pritličnih žlahnih hrušk in jablan, ki si jih je družba iz Kiseka (Güns) na Ogerskem naročila pri dobroznanem vertnarju g. Wölfel-nu. Družba je mogla tako daleč iti po drevesc, ker nikjer drugod ni môgla kaj prida dobiti, in res je prav zadovoljna z njimi.

Vse murvine drevesa so bile obrezane in v boljo zemljo presajene.

Divjakov jabelčnih se je zasadilo 6.230, hruševih pa 1.120; iz lani vsajenih hruševih in jabelčnih pèšk se je prijelo kakih 10.000. Veliko pa je pokončala lanska grozna suša in je červ požerl, ki je podjedil tudi mnogim večjim drevesom korenine. Ko so delavci prekopavali svet, ki že več let ni bil okopan in kjer je rastlo nekoliko divjakov in

pa cepljenih hiravcov, so izkopali toliko červov, da je vse mergolelo. Nalaš smo jih nabrali na tem 5 sežujov dolgem in 5 širokem kosu, in jih zvagali: bilo jih je 10 funtov, ki so jih kokoši prav rade pozobale. Koliko škode bi bil ta merčes napravil, ako bi se bil prihodnje leto keber iz njih prikazal.

Pervikrat lani smo začeli rejo židnih červičev enmalo bolj na debelo, da so kmetijski učenci pod nadgledstvom že bolj izučenega Janeza Kern-a, (družbinega vertnarja Andreja Strukel-a so nam ravno ta čas v soldate na Laško vzeli) djansko vadili v sviloreji. Červiči so bili lepi in čisto zdravi; pridelalo se je 69 funtov kokonov, ki so se za seme prodali.

Murvinega semena se je spomladi vsejalo 1 funt, divjega kostanja pa posadilo blizo 3 mernike.

Skusili smo dalje na vertu to-le:

Veliko hvaljenega dežnovega semena, ki prvo leto skozi zemljo ne prebode, smo toliko bolj radovedni letos v drugem letu pričakovali, pa ga ni. Morebiti ni bilo seme dobro; pa je že sitno, če je preveč kočljivo. Ako se ne bo od drugod več hvale slišalo, bomo Sibircom pustili njih klajo.

Že dve leti se ukvarjamo na vertu z volčjim bobom ali lupino rumeno in višnjevo, o kateri Nemci pripovedujejo, da rodi na vsaki pustoti, in ne morejo prehvaliti, kako dobro gnojilo je, ako se podorje zelena na njivi, kjer raste. Zemlja, kjer smo jo na družbenem vertu sejali, je res zlo pešena, pa ravno taka, za kakoršno Nemci lupino kot zve-ličarce hvalijo. Pri nas je le tam pa tam bilka tako revno stala, da smo očitno vidili, da ta revca ne more nobene zemlje pognojiti, marveč ona sama potrebuje gnoja, da rodi kaj semena, za katero pa ne bojo ne ovce ne konji hvaležni. Mi smo tedaj volčji bob že izbrisali iz priporočila vrednih rastlin.

Toliko bolje se je pa obnesla ameriška koruza; velika je bila in košata, da se je vsak čudil, kdor jo je vidil; nastavila je pa večidel le po enem storžu, ki pa ni ves dozorel, ker je koruza bila še le proti koncu sa-jena. Ta skušnja poterjuje, kar je gospod prof. Hlubek rekel, da ni bolje koruske kakor je ameriška, kdor želí dobre klaje za molžne krave.

Papeževa repica (topinambur) je pokazala, da ni prav, da jo naši kmetovavci tako zanemarjajo; veliko dobre piče za živino bi vsako spomlad lahko imeli, ker laška repica ostane čez zimo v zemlji.

Krompir vseh 20 sort se je dobro obnesel; gnjil ni celó nič tudi pozimi v kleti ne. (Dal. sl.)

Nova postava za obertnije in rokodelstva.

(Dalje.)

Četerto poglavje.

Obsežek in uživanje obertnijskih pravic.

§. 42. Doklej sega obertnijska pravica in kaj ima v sebi, to se sodi po besedah obertnijskega lista ali dopu-

*) O vsem tem naj se beró skušnje na vertu kmetijske družbe na ravno tej strani današnjega lista. Vred.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 15. avgusta 1860.

Rožjenica.

Po Štajarskem, posebno po lotmerških gorica se nahajajo rožjenice ali zasadišča mladih tert (Rebenschulen), ktere posebno gospôda pri svojih vinogradih napravljati daje, da ž njimi vinograde popravlja.

Rožjenice so posebne grabice ali grede zvunaj gorice v dobri zemlji in v primernem kraju, v ktere se spomladi rodovitno, zeleno, več ko en šolenj (čevelj) dolgo rožje v rede nasadi, da tû tri ali štiri leta raste; potem se pa v gorice presaja.

Napravi pa se rožjenica tako-le: Morajo se en šolenj globoke, dolge grabe skopati, en šolenj narazno, v ktere se perhek in droben gnoj ali pa dobra zemlja nadeva; v toto zemljo se mora rožje po pol šolnja vsaksebi saditi, tako, da dve očesi izpod zemlje stojite. Boljše pa še je, ako se grabe popred skopajo in dalji čas tako pustijo, da jih sonce dobro presuši, in po tem še le se sadi. To jako hasne, da rožje rajše in lepše raste.

Taka rožjenica se more vsako leto obrezati tako, kakor prave gorice; dvakrat najmanje okopati, in ters opravi lepo in snažno; samo da je treba plitvo kopati in tersu korenica ne spodrezati, da mu življenja in moči ne vzame.

Rožjenica ne sme biti v pesku ali v ubožni zemlji. Ker se taka zemlja prehitro suši, ne derži tersu potrebne vlage in živega ne dava. Rožjenica mora biti v lahki, čerui in močni zemlji, da se rožje hitro prime, močne korenike dobí in jako raste. Mokre leta posebno rožjenicam in sajenemu tersu nagajajo. Tudi ne sme biti rožjenica na severni strani, ampak proti solncu, da ima bolj toplo in da tako lahko ne pozebe.

Rožjenica bo hitreje napredovala, ako se trikrat okopa, in opleve in očisti; sicer mlado in slabo tersje trava zaduši in mu rast vzame.

Ako pri taki oskerbi ni hudo vreme, ne suša ali toča, zima ali kaka druga nesreča rožjenici škodovala, že tretje ali četerto leto začne ters roditi, močno in dolgo rožje imeti, da se more že v jeseni, pozimi ali na sprotletje (spomladi), če ni snega in zemlja ni zmerznjena, izkopati in v vinograd saditi, kjer so rečine in tersa manjka. V jame pa, ktere se za sajenike kopajo, se mora dober in masten gnoj ali dobra in rahla černa zemlja nasipati. Ako je v gorica zemlja sprekopana in zavlečena, sajenike ne rastejo rade.

Okoli Marburga pa imajo kmetje še poseben način rožjenic; tû se namreč nahajajo cele njive z rožjem nasajene, in tretje ali četerto leto, kadar je že rožje zrastle, ima gospodar že bratvo; potem pa izkopa tersovje, naloži celi voz tersovja (grebenic), in pelja v mesto na prodaj; zato pa se vidijo v Marburgu ob času saditbe celi vozovi tersovja ob sabotah na sejmu. Tako ima gospodar dvojni hasek od svoje rožjenice.

Toto tersovje ali grebenice (grobance) kakor jim na goričkem ali po slovenskih gorica pravijo, si kupujejo vinorejci, da ž njimi svoje gorice popravljajo ali pa si celó novo gorico nasadijo.

S tem, da se iz rožjenice tersje v gorice prenaša in presaja, se le gorica zgosti in popravi v šestih ali v osmih letih, da je namreč ters v rožjenici tri ali štiri leta najmanje rasti mogel, preden je bil za presad goden; zdaj v vinogradu pa mora rasti tri ali štiri leta, če srečno napreduje, preden rodi in grojzdje donese, in se gorica popravi.

Od drugih sredstev in pomočkov, kako se beržeje in gotovše slabe gorice popravijo, hočemo govoriti v drugem členu.

Kmetijske novice.

(Krompir gnjije) letos spet po več krajih. Na Marskem je bil do 26. julija prav zdrav; potem je začelo pogostoma deževati, merzlejše vreme je nastopilo, in krompirjevec je čern prihajal, tudi stebila so venele. Učeni dr. Zavadcki je preiskaval potem krompir v zemlji in najdel že od zunaj tiste rudečkaste maroge, ktere so gotovo znamenje, da se tudi odznotraj krompirjeva gnjilina začinja. Obilni dež in merzlo vreme sta napravila bolezen krompirju. Gospod Zavadcki svetuje, naj gospodarji tam, kjer začne krompirjevec (perje) čern prihajati in smerdeti, krompir berž berž izkopljejo, da saj dve tretjini rešijo pogube, če vsega ni moč oteti. Kar je pa od zunaj nagnjitega, naj se odreže; zdravi ostanek je še za živino dober, pa tudi človeku ne škoduje. Al hitro hitro se mora krompir izkopati; zakaj bolezen se sila hitro razširja; malo dni zamujeno, je že veliko zamujeno.

(Kako se cvetlice sušijo, da ostanejo skorej take, kakoršne zrastejo). Vzemi kak krožnik (talar) ali kako plošnato skledo ali pa kako kositarsko plošo, in lepo položi na-nj utergane cvetlice, potresi jih potem prav rahlo s čisto sipo (Streisand) tako, da se nič iz nje vidilo ne bodo ter izpostavi jih kaka dva ali tri dni na sonce, in dobil boš cvetlice, raz ktere rahlo sipo otresi, skorej take, kakoršne zrastejo. Posebno lepo se posušijo cvetlice, ktere višnjevo ali plavo, belo in rumeno cvetó; in nježnejši so, lepši se ti posušijo. Si umetno odbereš tako posušenih cvetlic, jih rahlo skupaj zložiš in zvežeš in pod steklenico ali šturcglas deneš, imaš najlepší narurni cvetlični šopek za dolge čase.

Š. Rabič.

Veliki zbor krajske kmetijske družbe.

(Dalje in konec.)

Gospod Mihel Prégel, odbornik in dnarničar kmetijske družbe, je potem zboru na znanje dal, da je družba lanske leto imela 10155 gold. 3½ krajc. dohodkov, stroškov pa 9262 gold. 67 krajc., tedaj ji je ostalo gotovine 890 gold. 36½ kr. Za letošnje leto pa so prevdarjeni dohodki na 4742 gold. 2 kr., stroški pa na 4551 gold. 56 kr., tedaj se konec leta sme upati, da bi v družbini kasi ostalo 190 gold. 46 kr. Obojne rajtenge je gosp. Steska, svetovavec c. kr. državnega računstva in presodnik družbinih rajteng, poprej pregledal in poterdil.

Gosp. Anton Vončina, posestnik in barvarski mojster v Idrii je zavoljo posebno pridne sadjoreje prejel sre-

berno svetinjo za svoje zasluge, gospod markiz Ferdinand Gozzani, grajšak iz Volčjega Potoka pa pohvalno pismo za svoje lepe prizadeve v sadjoreji in izverstno kmetovanje sploh.

Za tem je bila nova volitev dnarničarja družbenega. Enoglasno je bil spet gosp. Mihel Prégl izvoljen z očitno zahvalo za njegovo večletno marljivo in previdno gospodarstvo.

Ko so bili tudi novi družbeniki izvoljeni, je sklenil gosp. predsednik zbor s prijaznim ogovorom, zahvalivši se tudi Njih eksc. deželnemu poglavarju za pripomoč, ki so jo skazali in obljubili tudi vprihodnje domači družbi.

Na ogled postavljene so bile pri tem zboru sledeče reči: Hribarjeva slamoreznica, ki so jo pričujoči kmetovavci dobro poterjili in gosp. V. Kurniku, ki jo je po Hribarjevi smrti prevzel, vošili, da bi veliko teh mašin prodal, — nova lušivnica koruzna, Eggspülerjeva predcednica, — novi lončiki, v katerih mleko ne more izkipeti, ki se delajo v lončarski fabriki poleg Kamnika in jih ima gosp. Bernhard, steklar (glažar) v Ljubljani pred mostom na prodaj, — in pa decimalna vaga, ki jo je naredil Janez Štefančič v Št. Vidu nad Ljubljano. Štefančič je tak mojster v izdelovanju decimalnih in centimalnih vag, da lahko rečemo, da ga nimamo boljšega v celi deželi.

Tudi nekatere semena so bile razpostavljene kakor sirkovo seme iz Babolne, ameriška turšica in pa papeževa repica, ki jo je naš gosp. Juri Pajk poslal in ne more prehvaliti tega sadeža za živinsko klajo. Na ravno tisti zemlji jo ima že skozi 8 let in še le pred 14 dnevi (to je, o sv. Jurji) je je 40 mernikov izkopal na prostoru, ki meri 56 sežnjev po dolgem in širokem. Škoda res, da naši kmetovavci premalo obratujejo ta koristni sad. — Gosp. predsednik Terpine je postavil na ogled tudi jeruzalemsko ovco s čuda širokim in debelim repom.

Nova postava za obertnije in rokodelstva.

(Dalje).

Peto poglavje.

Semnjevanje.

§. 62. Hoja na sejme. Vsakdo ima pravico, hoditi na sejme z vsem takim blagom, s katerim se sploh sme kupčevati, samo da je blago takošno, za kokoršno je sejm (smenj) namenjen.

Tako blago pa, ktero se ne sme prodajati brez dopuščenja, morejo tudi na sejmi na prodaj imeti samo obertniki, kateri so dobili zadevno dopuščenje.

§. 63. Sejmarji. Kdor se živi nalašč od tega, da z blagom na sejme hodi (sejmar, fierant), mora to obertnijo po §. 13 napovedati.

§. 64. Tujci ali unanjiki. Z podložniki tujih (unanjih) dežel se ravna zastran pravice do semnjevanja tako kakor z domačimi podložniki, če bi se ne ukazalo kaj drugega zastran te ali une države po pravilih vzajemnosti.

§. 65. Kaj se sme prodajati: a) na sejmi: Na velikih ali obletnih sejmi in v toplicah, ktere so po posebnih ukazih za čas, dokler se ljudje v njih zdravijo, za enake sejmom izrečene, in na sejmi s cerkvenimi prazniki združenih, se sme prodajati vse takošno blago, s katerim gré svobodna kupčija, če ni v kakih smenjskih pravicah razločno izgovorjeno, da veljajo samo za nekatere verste reči, kakor na pr. za živino, volno, žito, otroče igrače itd.

§. 66. b) na teržnih dnevih. Na teržnih dnevih se prodajajo: vsakoršni živež in naradni pridelki sami na sebi, gospodarsko in kmetijsko orodje, pridelki, ki jih po navadi vsake dežele kmetje iz okolice za postranski prislužek narejajo, in pa navadne ali proste reči vsakdanjega užitka.

§. 67. Druge kakor te reči ob teržnih dnevih v utah ali štantih (stanih) na prodaj imeti, je po navadi dopuščeno samo obertnikom, ki v občini (soseski) stanujejo in samo zastran tistih reči, s katerimi se njih obertnija peča, razun če bi se v kakem kraju bili že doslej za dotične izdelke pripuščali tudi obertniki iz drugih krajev.

Če pa v kakem kraju ne stanuje toliko obertnikov, da bi mogli s svojimi izdelki zadovoljiti potrebi ljudstva, sme politično deželno poglavarstvo zaukazati, da naj se za dotične reči tudi unanji obertniki na teržne dneve pripuščajo.

§. 68. Enaka pravica sejmarjev. Vsi sejmarji in teržniki imajo enake pravice zastran tega, kako hoče vsak svoje opravke na sejmi ali teržnih dnevih zverševati.

Take naredbe, po katerih so perve ure prodajanja pridržane samo tistim, ki vsak za se kaj malega nakupiti hočejo, so dopuščene samo na teržnih dnevih in samo zastran reči za živež namenjenih, če bi navada in potreba kacega kraja to svetovala.

§. 69. Sejmine in teržnine. Za semnjevanje in prodajanje ob teržnih dnevih ne sme občina (soseska, komun) nalagati drugih davščin, kakor katerih je treba v imenu povračila za prepuščen prostor, za prodajavnice (ute) in priprave in orodje, in za druge stroške, ki jih sejm napravlja.

§. 70. Sejmske postave ali sejmski pravilniki. Po zgornj razloženih odločbah mora vsaka občina, v kateri so sejmi, sejmsko postavo, v kateri je povedana tudi tarifa sejmnin (sejmskih davščin), napraviti in političnemu deželnemu poglavarstvu v poterdjenje predložiti. V ti postavi naj se tudi izgovori, ali je dopuščeno na sejmiščih vino ali drugo pitje točiti in jedila na prodaj imeti.

§. 71. Podeljevanje sejmskih pravic. Posebne zapovedi veljajo, kako dobivajo občine pravico, imeti sejme, in na kaj je treba gledati, kadar se daje takošno dovoljenje.

Šesto poglavje.

Obertnijski pomočni ljudje.

§. 72. Pravno razmerje. Pravne razmerje med samostalnim obertnikom in ljudmi, ki jim pomagajo (pomagači in učenci), sodijo se, kjer pričujoča postava nič posebnega ne ukazuje, po odločbah občnega državlanskega zakonika.

a) Pomagači.

§. 73. Pomagači. Pod pomagači se razumejo v ti postavi kupčijski strežeti, kseli in fabriški delavci, potem pomagači, ki so v enacijah službah.

Za višje opravke v službo vzeti ljudje, kakor: delovodniki, mehanikarji, faktorji, knjigoderžci, kasirji (dnarničarji), risarji, kemikarji,

po tem za podajaške in druge težavniše dela najeti delavci, in nadničarji,

zadnjič tisti, ki pri kaki obertniji za posle služijo, kakor kerčmarski strežniki (kelnarji), hlapci vozni itd.

ne štejejo se med pomagače.

§. 74. Izkaz. Vsak pomagač mora imeti potrebne izkaze; kupčijski strežniki namreč imajo spričevala prejšnjih gospodarjev od gosposke poterdjene (vidirane), drugi pomagači pa delavske bukvice.

Obertniki, ki bi pomagača brez takošnega izkaza na delo vzeli, zapadejo kazni (šrafengi), ter so s pomagačem vred prejšnjemu gospodarju po §. 1302 občnega državlanskega zakonika dolžni poveriti škodo, ki se mu je zgodila s tem, da ga je pomagač samovoljno zapustil. Tudi gré prejšnjemu gospodarju pravica, terjati, da pomagač, ki je sam od sebe od dela šel, zopet k njemu pride.

§. 75. Kako so pomagači postavljeni. Kaj in kako bo pomagač delal, kaj bo za plačo imel in kako mesto bo sicer v obertniji imel, dokle bo služba terpela, ali bo in koliko časa bo na poskušnjo delal in kdaj se mu mora delo odpovedati, vse to je prepuščeno dobrovoljnemu dogovoru med gospodarjem in pomagačem. Če bi tacega dogo-